

**Slezská univerzita v Opavě
Obchodně podnikatelská fakulta v Karviné**

**VYBRANÉ OBLASTI
ČESKÉ EKONOMIKY
V ČÍSLECH**

Tomáš Verner

Karviná 2013

Rozvojový projekt v rámci institucionálního rozvojového plánu SU
„Poradenství“

Obor: Ekonomie

Anotace: Cílem předkládaného textu je, aby čtenář získal přehled o základních hospodářských ukazatelích demonstrováných na příkladech České republiky. Prezentovány jsou čtyři základní ekonomické oblasti – hospodářský výkon země, inflace, nezaměstnanost a státní finance. Ke každé oblasti jsou zmíněny používané ukazatele včetně metod zjištění ukazatelů a způsobů jejich interpretace. Oblast státních financí se zaměřuje zejména na tvorbu deficitů státního rozpočtu, možná rizika, dále pak na státní dluh a možné negativní důsledky pro českou ekonomiku. Poslední část diskutuje stále aktuální a zajímavou oblast – přijetí eura Českou republikou.

Klíčová slova: Česká ekonomika, hrubý domácí produkt, běžné ceny, stálé ceny, měnový kurz, parita kupní síly, inflace, nezaměstnanost, deficit státního rozpočtu, státní dluh, příjmy státního rozpočtu, výdaje státního rozpočtu, euro.

© **Slezská univerzita v Opavě**
Obchodně podnikatelská fakulta v Karviné

Autor: Ing. Tomáš Verner

OBSAH

Úvod.....	4
1 Stručné představení České republiky.....	5
2 Hrubý domácí produkt.....	6
2.1 Charakteristika hrubého domácího produktu.....	6
2.2 Způsoby zjištění HDP.....	6
2.3 Vývoj HDP v čase.....	8
2.4 Mezinárodní srovnání.....	11
3 Inflace.....	13
3.1 Charakteristika inflace a její příčiny.....	13
3.2 Způsoby zjištění inflace.....	14
3.3 Druhy inflace a jejich využití.....	15
3.4 Kdo a jak hlídá inflaci v ČR?.....	16
4 Nezaměstnanost.....	17
4.1 Charakteristika nezaměstnanosti.....	17
4.2 (Ne)zaměstnanost a způsoby měření.....	18
5 Deficit státního rozpočtu a státní dluh.....	19
5.1 Státní rozpočet a jeho charakteristika.....	19
5.2 Státní dluh.....	22
6 Zavedení eura v ČR.....	24
6.1 Maastrichtská kritéria a jejich plnění.....	25
6.2 Přijetí eura, výhody a nevýhody společné měny.....	26
Závěr.....	28
Seznam použité literatury.....	29
Přílohy.....	31

ÚVOD

Každý jednotlivec je součástí vyššího celku, domácnosti, které pak s dalšími prvky, firmami a vládou, tvoří systém vzájemně provázaných vztahů: národní ekonomiku, jinak řečeno národní hospodářství.

Jednotlivé ekonomiky (státy) ovšem nepůsobí izolovaně ke svému vnějšímu okolí. Prostřednictvím svých prvků (domácností, firem a vládou) jsou v interakci s prvky jiných států a vytváření tzv. světovou ekonomiku neboli světové hospodářství.

Jedním ze základních klíčů k úspěchu v tržní ekonomice je nejen získat a mít informace, ale také správnou selekcí vybrat ty, které jsou důležité a správně je vyhodnotit.

Cílem této opory je, abyste získali nejen přehled o základních makroekonomických agregátech demonstrováných na příkladu české ekonomiky, ale také abyste je uměli správně vyhodnotit a nenechali se „přelstít chybnými interpretacemi našich politiků nebo novinářů, se kterými se můžete běžně setkat v médiích“.

Nejdříve si ve stručnosti představíme stát, ve kterém žijeme a ve kterém všechny tyto procesy probíhají.

Druhá část opory je věnována základnímu makroekonomickému agregátu, hrubému domácímu produktu, způsobech zjištění, vývoji v čase a srovnání s vybranými zeměmi.

Ve třetí části si představíme inflaci jako takového nenápadného a tichého „zloděje našich peněz“, povíme si něco o jejích příčinách, způsobech zjištění, možnostech využití a jak je Česká národní banka úspěšná v „boji“ proti inflaci.

Čtvrtá část je věnována nezaměstnanosti, řekneme si, kdo to je nezaměstnaný, jaké máme druhy nezaměstnanosti, možnosti měření včetně příkladů.

Pátá část pojednává o oblasti státních financí. Nejdříve je diskutován státní rozpočet, jeho příjmy, výdaje a případné saldo. Řekneme si, proč jsou deficity státního rozpočtu nebezpečné, jak se projevují a jak je řeší Česká republika.

Poslední část se týká oblasti přijetí eura, diskutuje podmínky, které musí česká ekonomika naplnit. Dále jsou diskutovány výhody a nevýhody tohoto kroku.

Přeji Vám příjemné počtení.

1 STRUČNÉ PŘEDSTAVENÍ ČESKÉ REPUBLIKY

Než se podíváme na ukazatele, které charakterizují českou ekonomiku, krátce si představme ekonomický systém, ve kterém se vy nebo já běžně pohybujeme.

Česká republika je parlamentní demokracií. Nachází se ve střední Evropě, na západě sousedí s Německem, na východě se Slovenskem, na severu s Polskem a na jihu s Rakouskem. Celková délka hranic představuje téměř dva tisíce km. Se svou rozlohou čítající 78 865 km², kdy téměř 98 % tvoří pevnina, zaujímá 116. místo na světě. Svou rozlohou i počtem obyvatel 10,5 mil. (86. místo na světě) patří spíše k menším státům. Česká republika (ČR) je tržní ekonomikou, která je od 1. května 2004 součástí Evropská unie (EU).

Z 28 zemí EU je podle počtu obyvatel ČR na 12. místě, podle plochy pak na 16. místě.

Z důvodu zajištění srovnatelnosti statistických dat v rámci EU je užíván jednotný systém klasifikování územních statistických jednotek, tzv. NUTS¹. Rozlišujeme 4 oblasti NUTS. Pro ČR jsou důležité NUTS 0, stát, tedy Česká republika; dále NUTS 2, tzv. regiony soudržnosti, kterých je 8 a NUTS 3, tzv. kraje, kterých je 14. Přehled nabízí tabulka č. 1.

Tabulka č. 1: Úrovně klasifikace CZ-NUTS

NUTS 0	NUTS 2	NUTS 3
Česká republika	Praha	Hlavní město Praha
	Střední Čechy	Středočeský kraj
	Jihozápad	Jihočeský kraj
		Plzeňský kraj
	Severozápad	Karlovarský kraj
		Ústecký kraj
	Severovýchod	Liberecký kraj
		Královéhradecký kraj
		Pardubický kraj
	Jihovýchod	Kraj Vysočina
Jihomoravský kraj		
Střední Morava	Olomoucký kraj	
	Zlínský kraj	
Moravskoslezsko	Moravskoslezský kraj	

Zdroj:

http://www.czso.cz/csu/klasifik.nsf/i/klasifikace_uzemnich_statistickych_jednotek_%28cz_nuts%29_2011 [vid. dne 17. 7. 2013]

Nižší územní členění je v rámci EU řešeno systémem LAU², kde LAU 1 znamená okresy (77) a LAU 2 obce (6 253)³.

Česká republika je členem řady mezinárodních institucí. Z těch nejdůležitějších, mimo již zmíněnou EU, můžeme jmenovat:

- Organizace spojených národů (OSN),
- Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD),
- Světová obchodní organizace (WTO),
- Skupina Světové banky (WB),
- Mezinárodní měnový fond (MMF),

¹NUTS nemá nic společného s oříšky, jedná se o akronym z francouzských slov: La Nomenclature des Unités Territoriales Statistique.

² LAU: Local Administrative Units.

³ Data jsou k 1.1.2013.

- Rada Evropy (RE),
- Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (OBSE).

Otázka k zamyšlení:

Víte, čím se uvedené organizace zabývají?

2 HRUBÝ DOMÁCÍ PRODUKT

V novinách, v televizi nebo ve škole jste určitě slyšeli/ četli termín hrubý domácí produkt. Jestli Vás zajímá, co to je, jak se to zjistí a k čemu je to dobré, nepřeskakujte následující řádky.

2.1 CHARAKTERISTIKA HRUBÉHO DOMÁCÍHO PRODUKTU

Kdybychom měli hrubý domácí produkt (HDP) stručně charakterizovat, můžeme říci, že se jedná o souhrn nově vytvořené produkce v daném státu a během sledovaného období. Pekárny měří své výkony v ks, elektrárny v MW, pivovary v hl, jinde zase váhové jednotky nebo jednotky délky atd.

Za každý statek, za každou službu, které nakupujeme, musíme zaplatit. Každý produkt s jakoukoliv měrnou jednotkou má také svou hodnotu vyjádřenou v penězích. Je to právě peněžní vyjádření, které nám umožňuje sumarizovat jinak nesourodé nově vytvořené statky a služby. Tento jednoduchý počin však s sebou přináší i určitá negativa, o kterých si povíme později.

Původní definici **HDP** tak můžeme zpřesnit, jedná se o **sumarizaci peněžních hodnot nově vytvořených statků a služeb v daném státu a během sledovaného období**.

Tak jako kW (kilowatt) nebo HP (koňská síla) měří výkon automobilu, měří HDP výkon země neboli její ekonomickou sílu.

2.2 ZPŮSOBY ZJIŠTĚNÍ HDP

Hodnota HDP může být zjištěna třemi způsoby (metodami):

- výdajovou (spotřební),
- produkční (přidané hodnoty, odvětvová),
- příjmovou (důchodovou),

a všemi musíme dojít ke stejnému závěru, tedy hodnotě HDP. Pojďme si nyní jednotlivé způsoby vysvětlit podrobněji.

Výdajová metoda

Tento způsob je založen na jednoduché premise. Všechny statky a služby, které si koupíme a zaplatíme, musely být vyprodukovány. Je tedy zřejmé, že součet hodnot vyprodukovaných statků a služeb se bude rovnat součtu hodnot plateb, tj. výdajů. Statky a služby si ovšem nepořizujeme jen my, spotřebitelé (domácnosti), ale také ostatní účastníci uvnitř i vně našeho národního hospodářství. Hodnotu HDP tedy získáme, pokud sečteme (odečteme) vynaložené výdaje na pořízení nové produkce; příklad pro českou ekonomiku za rok 2011 ukazuje tabulka č. 2.

Tabulka č. 2: Výdajová metoda HDP rok 2011 (mld. Kč, běžné ceny)

Druh	Subjekt	Hodnota
Spotřební výdaje	Domácnosti	1 907,7
	Vládní a nevládní instituce	820,1
Investice	Firmy, vládní instituce	937,1
Vývoz zboží a služeb ⁴	Zahraniční subjekty	2 818,9
Dovoz zboží a služeb ⁵	Domácí subjekty	- 2 660,3
HDP	-	= 3 823,5

Zdroj: <http://apl.czso.cz/pll/rocenka/rocenka.presmsocas> [vid. dne 17. 7. 2013]

Produkční metoda

V tomto případě se HDP počítá jako součet přidaných hodnot sektorů (nebo odvětví). Nejedná se o součty celkové produkce, ale o součty hodnot, které jednotliví producenti postupně v průběhu výrobního procesu přidávají svým úsilím k hodnotě nakoupených vstupů. Pokud tedy sečteme tyto přidané hodnoty, přesněji řečeno hrubé přidané hodnoty (HPH), jednotlivých odvětví, získáme HPH celé země. Tabulka 3 pak ukazuje ve zjednodušené formě zjištění hodnot HPH a HDP země z HPH jednotlivých sektorů (rok 2011). Pro zjednodušení můžeme říci, že primární sektor je tvořen zemědělstvím a těžbou, sekundární sektor je tvořen oblastí průmyslu, výrobou a rozvodem energií, stavebnictvím a terciární sektor je tvořen oblastí služeb. Hodnoty HPH jsou sledovány bez daní, proto je v tabulce 3 na předposledním řádku uvedena korekční položka, která nám umožňuje získat hodnotu HDP a jak vidíte, je stejná jako v tabulce 2.

Tabulka č. 3: Produkční metoda HDP rok 2011

Sektor	Hodnota (mld. Kč, běžné ceny)	Podíl sektoru na HPH země (%)
Primární	126,1	3,7
Sekundární	1 237,9	35,9
Terciární	2 080,5	60,4
HPH	= 3 444,5	100,0
Daně a dotace	- 379,0	-
HDP	= 3 823,5	-

Zdroj: <http://apl.czso.cz/pll/rocenka/rocenka.presmsocas> [vid. dne 17. 7. 2013]

V tabulce můžeme dále vidět, jaký je podíl jednotlivých sektorů na HPH země. Je naprosto zřejmé, že v ČR převládá sektor služeb, který se na nově vytvořené produkci podílí z 60,4 %.

Příjmová metoda

V případě této metody se HDP počítá jako součet příjmů (důchodů) všech, kteří se podílejí na jeho tvorbě ať už přímo nebo nepřímo. Jedná se o: zaměstnané, firmy, poskytovatele kapitálu, půdy. Vypočtený důchod ovšem ještě není v žádném případě HDP,

⁴ Nově vytvořená produkce, která byla vyprodukována domácími subjekty, avšak nakoupena zahraničními subjekty.

⁵ Nově vytvořená produkce, která byla vyprodukována zahraničními subjekty, ale nakoupena domácími subjekty.

stejně jako v předchozím případě, jsou hodnoty jednotlivých důchodů zaznamenávány bez daní a dotací, ty je nutno přičíst, resp. odečíst, dále je ještě nutno přičíst hodnotu opotřebení.

2.3 VÝVOJ HDP V ČASE

Hodnoty HDP uvedené v tabulce 2 nebo 3 nám říkají, že Česká republika v roce 2011 vytvořila nové statky a služby v hodnotě 3 823,5 mld. Kč. Je to ale více, nebo méně než předchozí rok (*y*)? Zřejmě si říkáte, že to nebude nic těžkého, zjistíme hodnotu HDP např. za rok 2010 a porovnáme. Pokud bychom ale použili tzv. běžné ceny⁶, dopustili bychom se nepřesnosti. Vysvětlíme si proč.

Běžné ceny jsou ceny daného období, tzn. HDP roku 2011 a vše, co jej tvoří je vyjádřeno cenami tohoto roku. Určitě jste si povšimli, že ceny nejsou každý rok stejné (zpravidla se zvyšují), a tím jak se zvyšují, tak navyšují HDP v jeho hodnotovém vyjádření.

Vysvětlující příklad 1:

Představme si výchozí situaci, země produkuje pouze automobily a ve sledovaném roce vyrobí jeden automobil v hodnotě 1 mil. Kč. HDP země je tedy 1. mil. Kč. V druhém roce dojde k dvojnásobnému zdražení cen vstupů potřebných k výrobě automobilů. Země vyrobí opět jeden automobil, tentokrát ovšem v ceně 2 mil. Kč.

Pokud bychom chtěli vědět, k jakému nárůstu HDP došlo mezi sledovanými obdobími, zřejmě bychom z uvedeného odpověděli, že došlo k nárůstu HDP o 1 mil. Kč, tj. o 100 %. Tato interpretace je ovšem mylná, ve druhém období země vytvořila totiž opět 1 automobil, a nikoliv 2.

Výše jsme si uvedli, proč nelze použít fyzikálních veličin pro měření HDP země. Je tedy nutné zajistit, aby i pro časové srovnání bylo možné užít hodnotového vyjádření HDP. Za tímto účelem se používají tzv. **stálé ceny**: které jsou stanoveny pro základní období a veškeré složky HDP jsou následně oceněny těmito cenami. Při použití stálých cen se tak vyhneme cenovým změnám mezi obdobími. Pro ČR a stejně tak v ostatních zemích EU je tímto základním obdobím rok 2005. Hodnota HDP ve stálých cenách pro rok 2011 (tabulka 4), nám říká, jaká hodnota nově vytvořených statků a služeb byla vyprodukována v roce 2011 v cenách roku 2005. Proces, ve kterém z HDP v běžných cenách získáme HDP ve stálých cenách, se odborně označuje jako deflování.

⁶ Ceny, ve kterých jsou hodnoty ukazatelů uváděny v tabulkách 2 a 3.

Tabulka č. 4: HDP ČR (2010 – 2012)

Rok/ukazatel	HDP (mld. Kč, běžné ceny)	Meziroční tempo růstu (%)	HDP (mld. Kč, stálé ceny)	Meziroční tempo růstu (%)
2000	2 269,7	5,6	2 550,1	4,2
2001	2 448,6	7,9	2 629,1	3,1
2002	2 567,5	4,9	2 685,6	2,1
2003	2 668,1	3,9	2 786,8	3,8
2004	2 929,2	9,8	2 919,0	4,7
2005	3 116,1	6,4	3 116,1	6,8
2006	3 352,6	7,6	3 334,8	7,0
2007	3 662,6	9,2	3 526,1	5,7
2008	3 848,4	5,1	3 635,3	3,1
2009	3 759,0	-2,3	3 471,5	-4,5
2010	3 790,9	0,8	3 557,2	2,5
2011	3 823,5	0,9	3 621,9	1,8
2012	3 830,5	0,2	3 577,2	-1,2

Zdroj: <http://apl.czso.cz/pll/rocenka/rocenka.presmsocas>, vlastní výpočty [vid. dne 17. 7. 2013]

Tabulka 4 nám pro srovnání ukazuje hodnoty HDP v běžných i ve stálých cenách⁷ a k nim meziroční tempa růstu. Rozdíly mezi ukazateli jsou způsobeny pohybem cen v ekonomice. Pokud dochází k navyšování cen (tento jev označujeme jako inflaci⁸), bude hodnota HDP ve stálých cenách nižší než hodnota HDP v běžných cenách (platí od základního období po současnost). V letech před základním obdobím bude situace opačná, HDP ve stálých cenách bude vyšší než hodnota HDP v běžných cenách. Čím vyšší tato odchylka je, tím vyšší je také inflace v ekonomice. V roce základního období (2005) se hodnoty HDP v obou cenách musí sobě rovnat.

Pokud chceme hovořit o vývoji HDP v čase, je vhodné porovnávat hodnoty tohoto ukazatele ve stálých cenách, tj. v cenách jednoho období (rok 2005). Z uvedeného můžeme následně zjistit meziroční změnu (ΔHDP), např. v roce 2001 došlo k nárůstu HDP ČR o 79 mld. Kč (vzorec 1) nebo procentní změnu ($\% \Delta HDP$), např. v roce 2001 došlo k nárůstu HDP o 3,1 % oproti předchozímu roku (vzorec 2).

$$\Delta HDP = HDP_t - HDP_{t-1} \quad (1)$$

$$\% \Delta HDP = \frac{HDP_t - HDP_{t-1}}{HDP_{t-1}} \cdot 100 \quad (2)$$

Z tabulky 4 vidíme, že kromě roků 2009 a 2012 vykazuje česká ekonomika kladné hodnoty meziročních temp růstu a mezi lety 2002 a 2006 tyto hodnoty dokonce každým rokem narůstají. Dochází tak k nárůstu meziročních temp růstu. Roky 2007 a 2008 pak znamenají pokles meziročních temp růstu oproti předchozím obdobím. Nicméně i tak v těchto letech docházelo k růstu výkonu české ekonomiky⁹ (ale pomaleji než v předchozích letech). V letech 2009 a 2012, pak dochází k poklesu výkonnosti české ekonomiky. V roce 2005 bylo

⁷ Veličiny zachycené v běžných cenách se často označují jako nominální (např. nominální HDP, nominální mzda), veličiny ve stálých cenách pak jako reálné (např. reálný HDP, reálná mzda).

⁸ Inflaci se budeme zabývat v další části.

⁹ Pokud vyjde meziroční procentní změna kladná, dochází k růstu HDP, pokud je záporná, dochází k poklesu HDP.

meziroční tempo růstu vyšší o 2,1 procentního bodu (p.b.) oproti roku 2004 (6,8 % - 4,7 % = 2,1 p.b.).

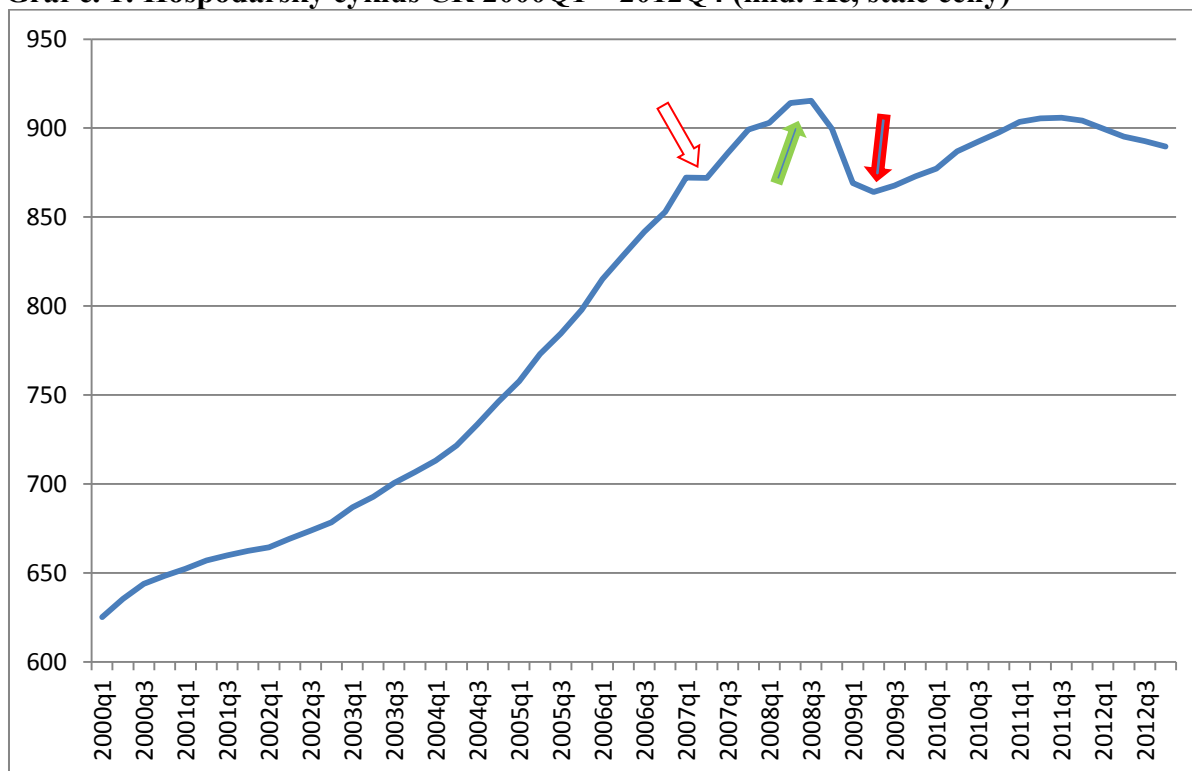
Roční vs. čtvrtletní HDP

Jestliže jsme se bavili o HDP, měli jsme na mysli roční údaj. Obdobím, za které se HDP sleduje, nemusí být ovšem vždy rok, ale i kratší období - čtvrtletí¹⁰.

Hospodářský cyklus

Jak jste si mohli povšimnout z tabulky 4, hospodářství naší země se nevyvíjí rovnoměrně. Období s vyšším výkonem jsou střídána obdobími s nižším výkonem. Vývoj HDP v čase tak může připomínat sinusoidu. Fáze cyklu, která se nachází nahoře, na kopečku, se označuje jako vrchol – ekonomická aktivita se dočasně nachází na nejvyšší úrovni; tuto fázi střídá fáze poklesu, kontrakce, pro kterou je charakteristický pokles produkce; dále následuje dno – ekonomická aktivita je dočasně na své nejnižší úrovni; poslední fázi je expanze – dochází při ní k růstu výkonnosti ekonomiky. V grafu 1 se můžeme podívat na hospodářský cyklus ČR od prvního čtvrtletí roku 2000 do posledního čtvrtletí roku 2012.

Graf č. 1: Hospodářský cyklus ČR 2000Q1 – 2012Q4 (mld. Kč, stálé ceny)

Zdroj: http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/hdp_cr, vlastní výpočty [vid. dne 7. 8. 2013]

Jak můžeme vidět, od počátku sledovaného období dochází ke konjunkturu české ekonomiky, která mírně zpomalí (období roku 2001) nebo zrychlí (období roku 2005 a 2006). Ve druhém čtvrtletí roku 2007 došlo k mírné kontrakci (červená šipka). Vrcholu fáze kontrakce bylo dosaženo ve třetím čtvrtletí roku 2008 (zelená šipka), následného dna fázi kontrakce ve druhém čtvrtletí roku 2009 (červená plná šipka).

¹⁰ Jedná se o nejkratší období, za které jsme schopni zjistit potřebné údaje pro výpočet HDP.

2.4 MEZINÁRODNÍ SROVNÁNÍ

Hrubý domácí produkt a jeho vývoj nepodává informace o hospodářství dané země jen domácím subjektům: vládě, centrální bance, komerčním bankám, podnikům apod., ale využívají jej i další mezinárodní instituce, o kterých jsem se zmínil v první části: vlády, banky, podniky jiných států, např. pro stanovení výše členského příspěvku nebo jestli je v dané zemi situace stabilní a vyplatí se zde investovat (postavit výrobní závod apod.).

Opět stojíme před nelehkým úkolem, jak porovnat jednotlivé hodnoty HDP, když každá země jej zjišťuje ve své měně. Je zřejmé, že za tímto účelem budeme muset zvolit jednu měnu (mezinárodně uznávanou) a jednotlivá HDP pak vyjádřit v této měně. Jakým způsobem lze přepočítat hodnotu HDP např. v Kč na americký dolar USD? Existuje několik možností řešení:

- měnovým kurzem,
- paritou kupní síly,
- přímým srovnáním,
- metodou fyzických ukazatelů.

Můžeme říci, že **měnový kurz** vyjadřuje hodnotu jedné měny v měně jiné, a jako takový by se hodil pro přepočítání hodnot HDP. Je tu jedno ale, hodnota měnového kurzu je dána interakcí nabídky a poptávky na měnových trzích a je velmi volatilní. Z tohoto důvodu se měnový kurz nejeví vhodným¹¹.

Parita kupní síly¹² je koeficient, který nám říká, kolik jednotek příslušné měny stojí stejné statky a služby v různých ekonomikách. Oproti kurzovému přepočítání zohledňuje pouze množství vytvořených produktů ekonomikou. Pokud nakoupím v Německu produkt v hodnotě 1,87 EUR a též produkt v Anglii za 0,95 GBP, PPP pro tento produkt bude 1,97 EUR k GBP ($1,87/0,95 = 1,97$), jinými slovy řečeno, produkt, který pořídím v Německu za 1,97 EUR, koupím v Anglii za 1 GBP. Tohoto konceptu se pro mezinárodní srovnání přidržíme¹³.

V tabulce 5 vidíme vybrané ekonomiky seřazené podle jejich ekonomické síly, jednotnou měnou je americký dolar (USD) a metoda přepočtu je parita kupní síly (PPP). Spojené státy americké (USA) jsou stále hospodářsky nejvýkonnější zemí světa a není to tak dávno, kdy druhým nejvýkonnějším hospodářstvím bylo dnes čtvrté Japonsko. Nejvýkonnější ekonomikou z EU je Německo, ČR se nachází na 46. a Slovensko na 61 místě. V tabulce najdeme informaci, jaká byla celosvětová hodnota nově vytvořených statků a služeb.

¹¹ Někdy se můžeme setkat s ročními průměry, které tak zmírňují denní volatilitu kurzů.

¹² Často se můžete setkat s jejím označením PPP, které plyne z anglického názvu – Purchasing Power Parity.

¹³ Ještě jednou připomínám, že PPP je nástrojem pro přepočet nikoliv měnou, chybné je tedy tvrzení, že HDP ČR je 277,9 PPP. Správně je to takto: HDP ČR přepočtené metodou PPP je 277,9 USD. Často se zejména na Eurostatu můžeme setkat s akronymem PPS, který znamená Purchasing Power Standard (Standard kupní síly). Jedná se o uměle vytvořenou měnovou jednotku pro potřeby mezinárodního srovnání v zemích EU.

Tabulka č. 5: Ekonomická síla vybraných zemí světa v roce 2012 (PPP, mld. USD)

Pořadí	Země	HDP
-	Evropská unie	16 805,0
1	USA	15 684,8
2	Čína	12 471,0
3	Indie	4 793,4
4	Japonsko	4 490,7
5	Ruská federace	3 380,1
6	Německo	3 307,9
7	Brazílie	2 365,8
8	Francie	2 354,9
46	Česká republika	277,9
61	Slovensko	134,7
-	Svět	85 537,8

Zdroj: <http://data.worldbank.org/data-catalog/GDP-PPP-based-table> [vid. dne 7. 8. 2013]

V mezinárodním srovnání se neporovnává jen celková výkonnost jednotlivých zemí (jejich ekonomická síla), ale také tzv. ekonomická úroveň zemí. Ekonomická úroveň nám umožňuje velice jednoduše zjistit, jak je důchod plynoucí z nově vytvořených statků a služeb rozdělen mezi obyvatelstvo země. Ekonomická úroveň se vypočítá jako podíl HDP a počtu obyvatel. Tabulka 6 ukazuje srovnání ekonomické úrovně vybraných zemí světa. Je zřejmé, že země, která je ekonomicky silná nemusí mít vysokou ekonomickou úroveň (a naopak). Pokud tedy např. Čína bude chtít zajistit vyšší ekonomickou úroveň (při stejném počtu obyvatel), bude muset zvýšit HDP, tedy vytvořit a prodat více statků nebo služeb.

Tabulka č. 6: Ekonomická úroveň vybraných zemí světa v roce 2012 (PPP, USD)

Pořadí	Země	HDP
1	Lucembursko	91 387,9
2	Macao	87 764,9
3	Norsko	65 639,8
4	Singapur	61 803,2
5	Švýcarsko	53 366,7
6	Brunej	53 347,9
7	Hong Kong	51 945,6
8	USA	49 965,3
16	Německo	40 901,4
21	Francie	36 104,1
22	Japonsko	35 177,6
34	Česká republika	26 590,2
37	Slovensko	25 304,5
84	Čína	9 233,0
116	Indie	3 876,0

Zdroj

http://search.worldbank.org/quickview?name=%3Cem%3EGDP%3C%2Fem%3E+%3Cem%3Eper%3C%2Fem%3E+%3Cem%3Ecapita%3C%2Fem%3E%2C+%3Cem%3EPPP%3C%2Fem%3E+%28current+international+%24%29&id=NY.GDP.PCAP.PP.CD&type=Indicators&cube_no=2&qterm=gdp+per+capita+ppp [vid. dne 7. 8. 2013]

V této části jsme si představili jeden ze základních ukazatelů, který slouží k hodnocení stavu a vývoje hospodářství země – hrubý domácí produkt.

Otázky k zamyšlení:
1) Jak je možné zjistit nově vytvořenou produkci celkem, když používáme různé jednotky?
2) V jakých jednotkách je výsledný hrubý domácí produkt?
3) Kdy použijeme běžné a kdy stálé ceny?
4) V případě, kdy je země postižena inflací, bude vyšší HDP vyjádření v běžných, nebo ve stálých cenách?
5) Jaký je rozdíl mezi ekonomickou silou země a její ekonomickou úrovní?

3 INFLACE

V následujících dvou částech si představíme další dva ukazatele sloužící k popisu ekonomiky. Často o nich můžeme slyšet jako o dvou „zlech“ ekonomiky. Jedná se však o jevy, které se v tržních ekonomikách běžně vyskytují a dokonce jsou žádoucí (pokud se pohybují v rozumných úrovních).

3.1 CHARAKTERISTIKA INFLACE A JEJÍ PŘÍČINY

Inflaci můžeme charakterizovat jako **projev celkové nerovnováhy, při kterém dochází k růstu cen v zemi**. My všichni inflaci vnímáme jako pokles kupní síly peněz, tzn.

za stokorunu si letos koupím méně než minulý nebo předminulý rok. Mimo snížení kupní síly peněz inflace znehodnocuje úspory, úroky věřitelů, vede k vyšším nominálním úrokovým sazbám apod.

S tématem inflace se ještě pojí další pojmy, se kterými se můžete setkat v médiích a které se někdy zaměňují. Jedná se o:

- deflaci – opak inflace, dochází k poklesu cen v zemi,
- dezinflaci – snižování míry inflace.

I když má inflace různé příčiny, vzniká na trhu, a souvisí vždy s jednou z jeho stran: nabídkou nebo poptávkou. Nabídkové příčiny inflace mohou být např.:

- zvýšení mzdových sazeb,
- zvýšení cen vstupů.

Poptávkové příčiny inflace mohou být např.:

- zvýšení tempa růstu množství peněz v zemi,
- zvýšení výdajů státu na nákup statků a služeb,
- snížení daní.

Ať jsou příčiny jakékoliv, výsledný efekt je stejný – zvýšení cen a snížení kupní síly našich peněženek.

3.2 ZPŮSOBY ZJIŠTĚNÍ INFLACE

Inflace se číselně vyjadřuje pomocí míry inflace. Míra inflace není nic jiného než procentní změna úrovně cen mezi sledovanými obdobími. Cenové úrovně odborně označujeme jako cenové hladiny. Cenová hladina je vážený průměr cen všech statků a služeb vyráběných v zemi; jedním číslem tak charakterizuje úroveň cen v zemi.

Ke zjištění cenové hladiny se používají tzv. cenové indexy, kterých je celá řada. My se podíváme na ten, který, nás spotřebitele, nejvíce zajímá – **index spotřebitelských cen**, někdy označovaný jako index životních nákladů. Princip zjišťování cenové hladiny bychom zjednodušeně mohli popsat takto: představte si nákupní vozík, který obsahuje statky a služby v množství, které běžně nakupujete. Dále už jen zjišťujeme, jak se ceny zboží a služeb v tomto nákupním košíku mění v průběhu času.

Nákupní vozík je odborně označován jako spotřební koš. Spotřební koš sloužící pro výpočet indexu spotřebitelských cen obsahuje zhruba 700 statků a služeb a ukazuje nám ho tabulka 7. Podívejte se do koše, ať vidíte, jaké položky jsou v našich nákupech nejčastěji zastoupeny a které nejméně – vzdělání.

Tabulka č. 7: Spotřební koš indexu spotřebitelských cen ČR

Název skupiny	Váha (%)
Potraviny a nealkoholické nápoje	15,0
Alkoholické nápoje, tabák	9,6
Odívání a obuv	3,6
Bydlení, voda, energie, paliva	28,0
Bytové vybavení, zařízení domácnosti, opravy	5,8
Zdraví	2,3
Doprava	10,5
Pošty a telekomunikace	3,6
Rekreace a kultura	9,0
Vzdělání	0,8
Stravování a ubytování	4,9
Ostatní zboží a služby	6,9

Zdroj: [www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/spotrebni_kos_2013/\\$File/spot_kos2013.xls](http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/spotrebni_kos_2013/$File/spot_kos2013.xls) [vid. dne 8. 8. 2013]

3.3 DRUHY INFLACE A JEJICH VYUŽITÍ

Pokud se budete zajímat o míru inflace v ČR a podíváte se na příslušnou webovou stránku Českého statistického úřadu, budete zpočátku možná zmateni, kolik různých měr inflace je k dispozici. I když jsou rozdílná, všechna jsou správná. Záleží, k jakému účelu má být tato míra použita.

Míra inflace vyjádřená přírůstkem **průměrného ročního indexu spotřebitelských cen** je běžně používanou mírou inflace, která nám říká, o kolik procent meziročně narostly ceny. Používá se např. při propočtech reálných mezd nebo důchodů. Vývoj v čase ukazuje tabulka 8. Hodnota 2,8 % v roce 2007 nás informuje o tom, že ceny v průměru vzrostly z roku 2006 na rok 2007 o 2,8 %.

Tabulka č. 8: Míra inflace vyjádřená přírůstkem průměrného ročního indexu spotřebitelských cen ČR 2000 – 2012 (%)

Rok	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Míra inflace	3,9	4,7	1,8	0,1	2,8	1,9	2,5	2,8	6,3	1,0	1,5	1,9	3,3

Zdroj: http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/mira_inflace [vid. dne 8. 8. 2013]

Míra inflace vyjádřená přírůstkem indexu spotřebitelských cen **ke stejnému měsíci předchozího roku** nás informuje o procentní změně cen daného měsíce proti stejnému měsíci předchozího roku. Tato míra inflace se používá při propočtech reálné úrokové sazby, reálného zvýšení cen majetku, valorizací apod. Hodnota 3,8 % u března nám podává informaci, že ceny v březnu 2012 byly o 3,8 % vyšší než v březnu 2011.

Tabulka č. 9: Míra inflace vyjádřená přírůstkem indexu spotřebitelských cen ke stejnému měsíci předchozího roku ČR 2012 (%)

Měsíc	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Míra inflace	3,5	3,7	3,8	3,5	3,2	3,5	3,1	3,3	3,4	3,4	2,7	2,4

Zdroj: http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/mira_inflace [vid. dne 8. 8. 2013]

Míra inflace vyjádřená přírůstkem indexu spotřebitelských cen **k předchozímu měsíci** nás informuje o změně cen mezi dvě po sobě jdoucími měsíci. I když na první pohled by se mohla tabulka 9 zdát totožnou s tabulkou 10, interpretace číselných údajů je jiná. Hodnota 0,2 % u února 2012 nás informuje, že v únoru oproti lednu téhož roku cenová hladina vzrostla o 0,2 %. Zatímco v červenci cenová hladina poklesla oproti červnu o 0,1 %.

Tabulka č. 10: Míra inflace vyjádřená přírůstkem indexu spotřebitelských cen k předchozímu měsíci ČR 2012 (%)

Měsíc	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Míra inflace	1,8	0,2	0,2	0,0	0,2	0,2	-0,1	-0,1	-0,1	0,2	-0,2	0,1

Zdroj: http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/mira_inflace [vid. dne 8. 8. 2013]

Vysvětlující příklad 2:

Vaše měsíční hrubá mzda je totožná s průměrnou hrubou měsíční mzdou české ekonomiky za rok 2012 (25 112 Kč). Jak budete postupovat, pokud budete chtít znát reálnou kupní sílu Vaší měsíční mzdy? Kterou míru inflace k výpočtu použijete?

Řešení:

Pro tento výpočet použijeme míru inflace z tabulky 8, konkrétně hodnotu 3,3 %.

Pro tyto účely si můžeme zapamatovat jednoduchý vzorec, kdy podíl nominální a reálné veličiny se rovná inflaci:

$$\text{inflace} = \frac{\text{nominální}}{\text{reálná}}$$

Úpravou vzorce do potřebného tvaru a dosazením zjistíme, že reálná kupní síla naší nominální hrubé měsíční mzdy je 24 309, 80 Kč.

Sami si následně můžete zjistit kupní sílu Vaší peněženky.

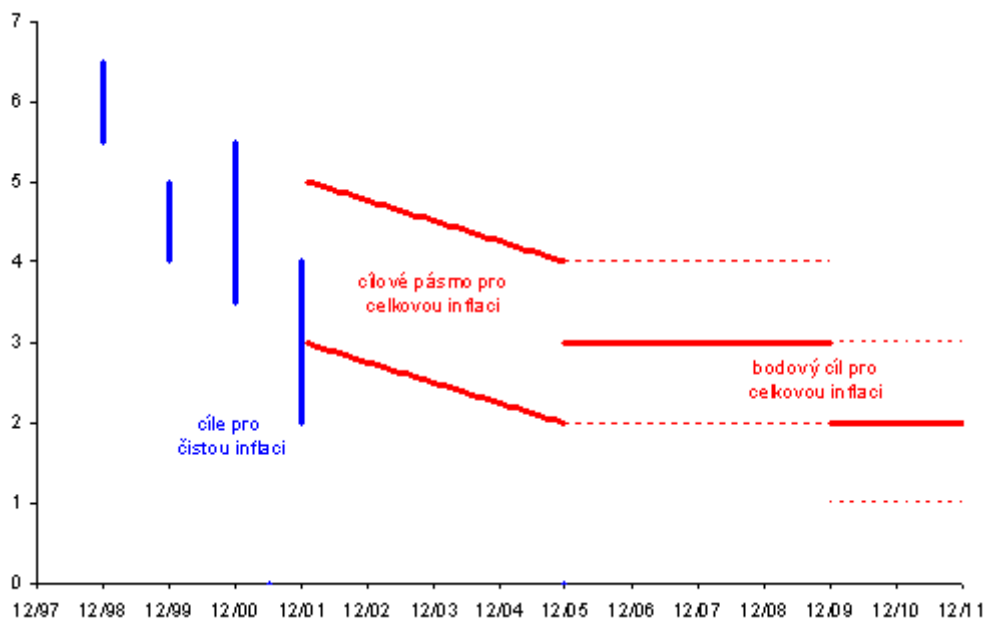
3.4 KDO A JAK HLÍDÁ INFLACI V ČR?

Strážným psem, který bdí v ČR nad inflací, je Česká národní banka (ČNB). Podle platných předpisů¹⁴ je jejím hlavním cílem péče o cenovou stabilitu, pokud není ovlivněn hlavní cíl, může podporovat obecnou hospodářskou politiku vlády směřující k udržitelnému hospodářskému růstu. Způsob, jakým ČNB zabezpečuje tento svůj hlavní cíl, se označuje jako cílování inflace, banka jej provádí od ledna 1998. Od začátku roku 2010 je tímto cílem míra inflace ve výši 2 % ± 1 procentní bod.

O cenovou stabilitu je dobré pečovat zejména z důvodu, že vysoká a nestabilní inflace má negativní vliv na dynamiku hospodářského růstu. Jak se centrální bance (jak je ČNB někdy nazývána) dařilo v průběhu doby splnit svůj cíl, můžeme vidět v grafu 2. Modré čáry znamenají tzv. čistou inflaci, což je podmnožina celkové inflace očištěna o vliv zejména regulovaných cen a primárních dopadů změn nepřímých daní. Takto byla inflace cílována v letech 1998 – 2001. Od roku 2002 (červené čáry) je pak cílována celková inflace podle celkového indexu spotřebitelských cen.

¹⁴ Hlavními právními předpisy jsou Ústava ČR (Hlava 6) a Zákon o České národní bance.

Graf č. 2: Inflační cíle ČNB 1998 - 2010

Zdroj: http://www.cnb.cz/cs/menova_politika/cilovani.html [vid. dne 7. 8. 2013]

4 NEZAMĚŠTNANOST

Třetím indikátorem hodnotící stav ekonomiky, o kterém si něco povíme, je nezaměstnanost.

4.1 CHARAKTERISTIKA NEZAMĚŠTNANOSTI

Můžeme říci, že **nezaměstnanost** je situace, kdy část pracovního potenciálu země pracovní uplatnění nenachází nebo o ně ani neusiluje. Abychom mohli oblast nezaměstnanosti číselně uchopit, měli bychom si vysvětlit, jak členíme obyvatelstvo v produktivním věku:

- ekonomicky aktivní osoby (pracovní síla):
 - osoby zaměstnané: osoby, které měly placené zaměstnání nebo sebezaměstnání,
 - osoby nezaměstnané: musí současně splňovat následující podmínky:
 - starší 15 let a jsou bez práce,
 - aktivně si hledají zaměstnání,
 - jsou připravené k nástupu do práce;
- ekonomicky neaktivní osoby: starší 15 let, které nebyly zaměstnány a nesplňují podmínky nezaměstnaného.

Dříve, než se v dalším odstavci pustíme do popisu typů nezaměstnanosti, rád bych vysvětlil některé pojmy. **Trh práce** je jako každý jiný trh místo, kde se střetává nabídka práce s poptávkou po práci. **Nabídku práce** tvoří osoby (domácnosti), **poptávku po práci** zase firmy. Trh práce má svá určitá specifika, není ale nutné je v této opoře detailně rozebírat.

Ekonomové rozlišují několik typů nezaměstnanosti. Nejméně problematickým typem je **frikční nezaměstnanost**, týká se osob, které právě mění zaměstnání (např. lépe placené) nebo vstupují na trh práce a hledají si své první zaměstnání. Jedná se tedy o dočasnou nezaměstnanost, která přispívá k celkové efektivnosti ekonomiky. **Sezónní nezaměstnanost** je spojena s ročními obdobími, kdy je možné vykonávat pouze určitý druh prací, např. setí nebo sklizení obilí, venkovní stavební práce apod. **Cyklická nezaměstnanost**, která souvisí

s cyklickým vývojem ekonomiky, o kterém jsme hovořili ve druhé části. Ve fázi konjunktury, kdy je potřeba najímat další osoby pro výrobu nových statků a služeb, bude docházet ke snížení nezaměstnanosti, naopak ve fázi kontrakce, kdy dochází ke snižování výroby nových statků a služeb, a není tedy potřeba tolik zaměstnaných osob, bude docházet k tzv. propouštění a zvyšování nezaměstnanosti. Tento typ nezaměstnanosti je mnohem závažnější než předchozí dva, protože vláda, která v mnoha zemích provádí politiku zaměstnanosti, nemá vliv na příčiny způsobující tuto nezaměstnanost. Příkladem může být nárůst nezaměstnanosti v roce 2009. **Strukturální nezaměstnanost** souvisí s odvětvovými strukturálními změnami v ekonomice, se strukturou trhu práce a s povahou pracovních míst v ekonomice. Jinými slovy řečeno nabídka práce strukturou neodpovídá poptávce po práci. Typickým příkladem je pokles poptávky po krejčích způsobený hromadným zavíráním textilních závodů v ČR.

4.2 (NE)ZAMĚSTNANOST A ZPŮSOBY MĚŘENÍ

Nejznámějším ukazatelem, který jistě znáte z novin, z televize je míra nezaměstnanosti. Míra nezaměstnanosti, přesněji řečeno **obecná míra nezaměstnanosti** vyjadřuje podíl počtu nezaměstnaných na celkovém ekonomicky aktivním obyvatelstvu. **Míra dlouhodobé nezaměstnanosti** vyjadřuje podíl počtu nezaměstnaných osob jeden rok a déle na celkovém ekonomicky aktivním obyvatelstvu. **Míra zaměstnanosti** vyjadřuje podíl počtu zaměstnaných na počtu všech osob starších 15 let. Mimo tyto nejpoužívanější poměrové ukazatele trhu práce se často používá **počet zaměstnaných**, **počet nezaměstnaných** nebo **počet dlouhodobě nezaměstnaných**.

Podle údajů Českého statistického úřadu čítala v roce 2012 ČR 10 516 tis. obyv., z čehož je 5 164 tis. mužů a 5 352 žen. Pracovní síla představuje 5 256,9 tis. osob, z čehož je 4 890,1 tis. osob zaměstnaných a 366,8 tis. osob nezaměstnaných. Tabulka 11 prezentuje postup při výpočtu obecné míry nezaměstnanosti v roce 2012 na reálných datech české ekonomiky. Srovnajte vypočtenou hodnotu s hodnotou získanou z Českého statistického úřadu v tabulce 12.

Tabulka č. 11: Výpočet obecné míry nezaměstnanosti 2012 (%)

Položka	Hodnota
Pracovní síla (PS, tis. osob.)	5256,9
Nezaměstnaní (N, tis. osob)	366,8
Míra nezaměstnanosti (u, %)	$u = \frac{N}{PS} \cdot 100$
	$u = \frac{366,8}{5256,9} \cdot 100$
	$u = 7,0\%$

Zdroj: http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/cr_od_roku_1989#05, vlastní výpočty [vid. dne 8. 8. 2013]

V tabulce 12 vidíme přehled výše zmíněných měř nezaměstnanosti za ČR. Hodnota 8,8 % obecné míry nezaměstnanosti v roce 2000 znamená, že 8,8 % z ekonomicky aktivních osob nepracovalo, přestože pracovat chtěly. Údaj u míry dlouhodobé nezaměstnanosti v témže roce pak říká, že 4,1 % ekonomicky aktivních osob v roce 2000 bylo nezaměstnaných déle než rok. Z osob, které byly v produktivním věku, se jich 55,1 % v roce 2000 podílelo na tvorbě HDP.

Tabulka č. 12: Charakteristiky trhu práce 2000 - 2012 ČR (%)

Období	Obecná míra nezaměstnanosti	Míra dlouhodobé nezaměstnanosti	Míra zaměstnanosti
2000	8,8	4,1	55,1
2001	8,1	4,2	55,1
2002	7,3	3,7	55,4
2003	7,8	3,9	54,8
2004	8,3	4,3	54,3
2005	7,9	4,2	54,7
2006	7,1	3,9	55,0
2007	5,3	2,8	55,6
2008	4,4	2,2	56,0
2009	6,7	2,0	54,8
2010	7,3	3,0	54,2
2011	6,7	2,7	54,4
2012	7,0	3,0	54,5

Zdroj: http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/zam_cr [vid. dne 8. 8. 2013]

Do konce roku 2012 se kromě zmíněné obecné míry nezaměstnanosti sledoval také ukazatel **registrovaná míra nezaměstnanosti**. Jednalo se o podíl počtu dosažitelných neumístěných uchazečů o zaměstnání k počtu zaměstnaných, počtu pracujících cizinců a počtu dosažitelných neumístěných uchazečů o zaměstnání. Od roku 2013 je tento ukazatel nahrazen **podílem nezaměstnaných osob**, který vyjadřuje podíl dosažitelných uchazečů o zaměstnání ve věku 15-64 let ze všech obyvatel ve stejném věku.

5 DEFICIT STÁTNÍHO ROZPOČTU A STÁTNÍ DLUH

K dalším důležitým ukazatelům stability hospodářství můžeme zařadit zadlužení ekonomiky. Určitě jste už slyšeli, že každý, včetně kojenců a batolat, dlužíme zhruba 158 tis. Kč v případě státního dluhu, v případě veřejného dluhu se jedná ještě o částku vyšší, zhruba 167 tis. Kč¹⁵. Když se podíváte na server www.verejnydluh.cz získáte aktuální hodnoty, které narůstají každou vteřinu.

Jak moc jsou tato čísla hrozná, a máme zaplatit složenku na tyto částky, když nám dojde domů? Na tyto otázky se pokusím odpovědět v této části. Než se tak ale stane, řekneme si něco o státním rozpočtu, jeho zdrojích a užití, protože tady to vše začíná.

5.1 STÁTNÍ ROZPOČET A JEHO CHARAKTERISTIKA

Státní rozpočet můžeme charakterizovat jako centralizovaný peněžní fond (rozpočet), který vytvářejí, rozdělují a používají ústřední orgány státní správy. Státní rozpočet je také určitým finančním plánem na hospodářské období¹⁶, tzn., sestavuje se vždy dopředu. Tento plán by měl být závazný, protože státní rozpočet nabývá formy zákona. Bilancuje se užití (výdaje) s předpokládanými zdroji (příjmy).

Výdaje státního rozpočtu jsou na:

- vládní nákupy – např. nákupy zboží a služeb pro zajištění potřeb organizací ve veřejném sektoru, nákup veřejných statků;

¹⁵ Čísla jsou vypočtená z údajů roku 2012.

¹⁶ V ČR je toto období shodné s kalendářním rokem.

- provozně (ne)investiční financování – organizací zřízených státem pro zajištění veřejných statků (policie, státní správa apod.);
- transfery:
 - obyvatelstvu – např. starobní, invalidní a jiné důchody, podpory v nezaměstnanosti, nemocenské dávky, peněžitá pomoc v mateřství a mnoho dalších dávek;
 - nadnárodním organizacím – např. EU
- dotace:
 - na výrobu některých statků s regulovanými cenami,
 - na některou zemědělskou produkci,
 - krytí ztráty státních podniků,
 - řešení negativních vnějších efektů,
 - do rozpočtů obcí a krajů.
- investiční nákupy – např. stavba silnic a dálnic, protipovodňová opatření, výstavba a obnova infrastruktury vodovodů a kanalizací, podpora podnikání, výzkumu, vývoje a inovací apod.

Konkrétní podobu výdajů za roky 2011 a 2010 v ČR uvádí příloha 1. Pokud byste se chtěli dozvědět mnohem více o konkrétních položkách a jejich zdůvodnění, podívejte se na webové stránky Ministerstva financí ČR a hledejte státní závěrečný účet, který vám poskytne vyčerpávající informace.

Velkou skupinu v rámci výdajů státního rozpočtu zaujímá tzv. **skupina povinných (mandatorních) výdajů**:

- mandatorní výdaje - stát je povinen je hradit na základě zákonných předpisů, např. sociální transfery, příspěvek na podporu stavebního spoření, státní příspěvek k penzijnímu připojištění, výdaje a poplatky spojené s obsluhou a řízením dluhu;
- ostatní mandatorní výdaje – vyplývají z jiných právních předpisů nebo smluvních závazků, např. státní podpora hypotečního úvěrování, odvody do rozpočtu EU, transfery mezinárodním organizacím;
- quasi mandatorní výdaje – prostředky pro zabezpečení chodu a obrany státu, např. výdaje na armádu, odměny za práci zaměstnancům veřejného sektoru, výdaje spojené s aktivní politikou zaměstnanosti.

Tato skupina se na celkových výdajích státního rozpočtu podílí 70 – 75 %. V hodnotovém vyjádření došlo od roku 2000 do 2009 téměř k jejich zdvojnásobení a tato skupina tak pro státní rozpočet představuje značnou zátěž. Dalším negativním dopadem je tzv. vytěsnění jiných veřejných výdajů. Na nárůstu této skupiny se ve sledovaném období podílely zejména: sociální transfery (hlavně dávky důchodového pojištění), platby státu do zdravotního pojištění a výdaje spojené s obsluhou dluhu.

Skupina povinných výdajů je součástí běžných výdajů rozpočtu a měla by tak být kryta běžnými příjmy. Podíl této skupiny na běžných výdajích se ve sledovaném období pohyboval okolo 90 %, nicméně v roce projevu hospodářské recese (2009) přesáhl 100 %.

Příjmy státního rozpočtu plynou zejména z:

- daňových příjmů: většinou se pravidelně opakují,
 - daně:
 - nepřímé spotřební daně – např. daň z přidané hodnoty, spotřební a ekologické daně,
 - skupina přímých daní:
 - daně z příjmů - fyzických osob a právnických osob,

- daně majetkové – z nemovitosti, dědická, darovací, z převodu nemovitosti a silniční;
- poplatky - např. správní poplatky, poplatky v oblasti životního prostředí;
- pojistné - pojistné na sociální zabezpečení, příspěvek na státní politiku zaměstnanosti;
- nedaňové příjmy - např. sankční platby, soudní poplatky, příjmy z pronájmu majetku;
- kapitálové příjmy - příjmy z prodeje státního majetku, z finančního investování;
- přijaté transfery – např. prostředky investičního i neinvestičního charakteru přijaté od EU.

Konkrétní podobu příjmů za roky 2011 a 2010 v ČR uvádí příloha 2. Stejně jako u výdajů, pokud vás zajímá rozpočet více, odkazuji na webové stránky Ministerstva financí ČR.

V případě daňových výnosů si státní rozpočet neponechává celou sumu, např. v roce 2011 byl celostátní daňový výnos 726,2 mld. Kč, státnímu rozpočtu připadlo 523,4 mld. Kč. Obcím z celkového balíku peněz připadlo 141,9 mld. Kč, krajům (NUTS III) 45,3 mld. Kč, zbylých 15,6 mld. Kč náleželo Státnímu fondu dopravní infrastruktury (SFDI)¹⁷. Způsob, jakým se celostátní daňové výnosy dělí mezi rozpočty, je dán Zákonem o rozpočtovém určení daní, schéma tohoto rozdělení ukazuje příloha 3.

V tabulce 13 můžeme vidět, jak byly plánovány příjmy a výdaje v uvedeném období a jaká byla následná skutečnost. Zatím historicky nejvyšší plánovaný deficit státního rozpočtu byl na rok 2010, nicméně skutečně nejvyšší deficit byl o rok dříve právě z důvodu nadměrné zátěže výdajové stránky rozpočtu a výpadku příjmových položek z důvodu recese ekonomiky, která byla přeneseně způsobena finanční krizí v USA. Bylo by chybou si myslet, co se stane „za velkou louží“ se nás netýká.

Tabulka č. 13: Státní rozpočet 2000 - 2011 ČR (mld. Kč)

Roky	Příjmy		Výdaje		Deficit	
	Plán	Skutečnost	Plán	Skutečnost	Plán	Skutečnost
2000	592,2	586,2	627,3	632,3	35,2	46,1
2001	636,2	626,2	685,2	693,9	49,0	67,7
2002	690,4	705,0	736,6	750,7	46,2	45,7
2003	684,1	699,7	795,4	808,7	111,3	109,0
2004	754,1	769,2	869,1	862,9	115,0	93,7
2005	824,8	866,5	908,4	922,8	83,6	56,3
2006	884,4	923,1	958,8	1020,6	74,4	97,5
2007	949,5	1025,9	1040,8	1092,3	91,3	66,4
2008	1036,5	1063,9	1107,3	1083,9	70,8	20,0
2009	1114,0	974,6	1152,1	1167,0	38,1	192,4
2010	1022,2	1000,4	1184,9	1156,8	162,7	156,4
2011	1055,7	1012,7	1190,7	1155,5	135,0	142,8

Zdroj: <http://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/monitoring/plneni-statniho-rozpoctu/2010> [vid. dne 15. 9. 2013]

Pokud vláda usiluje o snížení deficitu, existují tři možnosti, jak tohoto cíle dosáhnout:

¹⁷ Smyslem SFDI je rozvoj, výstavba, údržba a modernizace silnic a dálnic, železničních dopravních cest a vnitrozemských vodních cest. K příjmům SFDI patří převody výnosů silniční daně, převody podílu z výnosu spotřební daně u uhlovodíkových paliv a maziv a převody výnosů za použití vybraných druhů silnic.

- zvýšení příjmů,
- snížení výdajů,
- kombinace předchozích dvou přístupů.

Reforma veřejných financí

Při sledování médií jste jistě zaslechli pojmy, jako jsou reforma veřejných financí, daňová reforma, důchodová reforma, reforma zdravotnictví. Cílem těchto reforem není nic jiného než snížení deficitu a dluhu státních financí. Takováto opatření se ovšem neobejdou bez finanční spoluúčasti každého jednotlivce a jeho vyšší zodpovědnosti k sobě samému.

Důkazem reformních kroků bylo ve zdravotnictví např. zavedení poplatků za návštěvu u lékaře, za recept, pobyt v nemocnici apod., dále zvyšování nejdříve snížené, následně také základní sazby DPH na současně platných (21 % a 15 %). Změny se dotkly také příjmových daní. U daně z příjmů fyzických osob (DPFO) byla stanovena jedna daňová sazba: 15 %, oproti předchozím dobám základem daně je tzv. superhrubá mzda, tedy mzda navýšená o pojistné na sociální a zdravotní pojištění, které za zaměstnance platí zaměstnavatel; ve skutečnosti se tak jednotná daňová sazba 15 % navýší na více než 20 %. Daní, kde došlo skutečně ke snížení daňové sazby, je daň z příjmů právnických osob (DPPO): 19 %.

U výdajů reforma v rámci sociálních dávek zrušila příspěvek na školní pomůcky a příspěvek na zvýšené životní náklady. Reforma se dotkla mezi lidmi poměrně oblíbeného „spořicího produktu“ - stavebního spoření. Proč bylo stavební spoření tolik oblíbené? Poskytovalo stabilní úrok z vkladu, státní podporu a pojištění vkladů. V současné době činí státní podpora 10 % z vkladů do max. výše 2 tis. Kč, nově se úroky zdaňují a vklady stále zůstávají pojištěny. Další úspory a řešení nepostačujících zdrojů očekává stát od důchodové reformy, kde byly od 1. ledna 2013 doplněny stávající dva pilíře (1. a 3.) o nový dobrovolný 2. pilíř penzijního systému, navíc byly sníženy státní příspěvky k vkladům občanů do 3. pilíře. Více informací o důchodové reformě najdete na webových stránkách Ministerstva práce a sociálních věcí ČR.

5.2 STÁTNÍ DLUH

Z tabulky 13 je také patrné, že ve sledovaném období už bylo plánováno, že výdaje budou větší než příjmy, jinými slovy řečeno, že užití bude vyšší, než zdroje. Jestliže tato situace nastane, musí být rozhodnuto, jak tento schodek (deficit) uhradit.

Existuje několik možností úhrady deficitu:

- novými penězi v oběhu,
- prodej státního majetku,
- zvýšení daňové zátěže,
- přebytkem z předchozích období,
- přeměna deficitu v dluh¹⁸.

Možnost dluhového krytí tak poskytuje vládě určitý manévrovací prostor pro zajištění operací financovaných ze státního rozpočtu. Stále však neřeší původní problém – nedostatek zdrojů. Stát, vláda tak nedostatek finančních prostředků řeší prodejem vládou vydaných cenných papírů nebo úvěrem.

Stát má tak ve srovnání s jednotlivcem mnohem lepší postavení na trhu. Většinou se na trhu najde dostatečné množství subjektů, které státu „půjčí“ své volné prostředky. Státní dlužné cenné papíry jsou mnohem důvěryhodnější než směnka pana Nováka, jehož dluhovou historii nikdo nezná, proto se státní dlužné cenné papíry těší takové oblibě. Aby tedy banka půjčila panu Novákovi, bude od něj jako tzv. rizikovou prémii požadovat vyšší výnos daný

¹⁸ Tyto dva pojmy se často pletou, zatímco deficit vyjadřuje rozdíl mezi příjmy a výdaji jednoho roku, dluh je pak širším pojmem. Pro naše účely bude postačovat vnímat dluh jako kumulaci předchozích deficitů.

vyšší úrokovou sazbou. V tomto případě se nejedná o smyšlenou situaci, ale demonstraci skutečnosti, že s vyšším možným výnosem jde ruku v ruce vyšší riziko. Průměrný výnos akcií a státních dlužných cenných papírů jsou toho důkazem.

I když je dluhové financování deficitů státního rozpočtu v moderních ekonomikách v podstatě jediným způsobem krytí, je třeba si uvědomit, že správa dluhu stojí nemalé finanční prostředky. Zatímco v roce 2000 byly výdaje spojené s dluhovou službou (včetně placených úroků) 17,4 mld. Kč, v roce 2011 už se jedná o 55,6 mld. Kč. Dluhová služba je součástí běžných výdajů státního rozpočtu (mandatorních výdajů), každým rokem tak navyšuje napjaté státní finance. Státní dluh se tak dostává do dvojí role, jedna je důsledkem deficitu státního rozpočtu a zároveň jeho příčinou (vlivem dluhové služby).

Dalším vážnou hrozbou pro stabilitu státního dluhu představuje očekávaný demografický vývoj, kde se v následujících několika desetiletích počítá se zvýšením počtu osob v důchodovém věku, čímž dojde k dalšímu nárůstu mandatorních výdajů. Z prognózy, která byla provedena Ministerstvem financí ČR a Skupinou pro stárnutí populace při Výboru pro hospodářskou politiku vyplývá, že podíl populace starší 65 let na celkové populaci se téměř zdvojnásobí (z hodnoty 17,9 % v roce 2010 na hodnotu 33,4 % v roce 2060). Prognóza dále uvádí zvýšení starobních a předčasných důchodů z 6,5 % HDP (v roce 2010) na 10,5 % HDP (v roce 2060). Aby nedošlo k vážnému ohrožení veřejných financí, byly provedeny určité kroky, např. zvyšování věkové hranice odchodu do důchodu, zavedení 2. pilíře a úprava 3. pilíře v rámci důchodového systému.

Vývoj deficitů státního rozpočtu a státních dluhů včetně poměrů k celkovému důchodu ekonomiky (HDP) demonstruje tabulka 14.

Tabulka č. 14: Deficit státního rozpočtu a státní dluh ČR

Rok\Ukazatel	Deficit (mld. Kč)	Deficit/HDP (%)	Dluh (mld. Kč)	Dluh/HDP (%)
2000	46,1	2,0	289,3	12,7
2001	67,7	2,8	345,0	14,1
2002	45,7	1,8	395,9	15,4
2003	109,1	4,1	493,2	18,3
2004	93,7	3,2	592,9	20,2
2005	56,3	1,8	691,2	22,2
2006	97,6	2,9	802,5	23,9
2007	66,4	1,8	892,3	24,4
2008	20,0	0,5	999,8	26,0
2009	192,4	5,1	1178,2	31,3
2010	156,4	4,1	1344,1	35,5
2011	142,8	3,7	1499,4	39,2
2012	101,0	2,6	1667,6	43,5

Zdroj: [www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/cr:_makroekonomicke_udaje/\\$File/HLMAKRO.xls](http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/cr:_makroekonomicke_udaje/$File/HLMAKRO.xls) [vid. dne 15. 9. 2013]

V tabulce 14 můžeme vidět, jak se hodnota deficitu od roku 2009 zvýšila, což nám ukazuje na přímou návaznost na hospodářský výkon země (tabulka 4). V období snížení hospodářského výkonu (až recese) dochází ke snížení daňových příjmů (zejména DPH, DPFO, DPPO i pojistného na sociální zabezpečení, příspěvku na státní politiku zaměstnanosti), zatímco na straně výdajů dochází naopak k jejich zvýšení (např. transfery obyvatelstvu, dluhová služba). Státní dluh rostl od roku 1993 v průměru 13,2 % ročně, od roku 2000 pak 16 % ročně.

Nebezpečné důsledky dluhu pro zemi můžeme shrnout v následujících bodech:

- negativní vliv na rozpočtový proces:
 - samotná existence dluhu může být příčinou vzniku rozpočtového deficitu, tzv. oboustranná kauzalita,
 - povinnost hradit úroky, které navyšují výdaje rozpočtu,
 - dlouhodobé dluhové financování může vyvolávat tlaky na zvyšování inflace, stejně tak úrokové míry (zejména rizikovou prémie), která pak dále navyšuje dluhovou službu;
- negativní vliv na hospodářství:
 - dluhové financování je spojeno s omezováním soukromých investic, jedná se o tzv. vytěšňovací efekt,
 - menší manipulační prostor pro vládu a provádění fiskální politiky, zejména její stabilizační funkci,
 - dluh může dosáhnout výše, kdy ekonomika už není schopna splácet nejen dluh, ale ani dluhovou službu a může být vyhlášen bankrot.

Z uvedeného je zřejmé, jak může být dluhové financování deficitů rozpočtu nebezpečné.

Otázky k zamyšlení:
1) Víte, jaký je rozdíl mezi rozpočtovým deficitem a dluhem?
2) Máte, nebo uvažujete o založení stavebního spoření? Souhlasíte se změnami provedenými v nedávné době?
3) Máte, nebo uvažujete o založení penzijního připojištění? Uvažujete o vstupu do 2. pilíře?
4) Pokud uvažujete o zabezpečení na stáří jinou formou, jakou?
5) Dluh české ekonomiky stále roste. Myslíte si, že se ČR může dostat do situace, v jaké se nachází např. Řecko?
6) Využili jste nové možnosti v ČR půjčit státu peníze pomocí nákupu státních dluhopisů?

6 ZAVEDENÍ EURA V ČR

Možná jste si už položili otázku, jestli má, nebo nemá Česká republika zavést euro a nahradit tak svou národní měnu. Přinese s sebou nová měna jen výhody, nebo také nevýhody, a jaké jsou? Na tyto otázky byste měli najít odpověď na následujících řádcích.

Od 1. ledna 1999¹⁹, kdy byla jednotná měna euro zavedena v 11 členských státech EU²⁰, ji přijalo dalších šest zemí²¹. Dalším kandidátem na zavedení eura se zdá být Lotyšsko, které požádalo 5. března 2013 o vypracování Konvergenční zprávy. Do hospodářské a měnové unie

¹⁹ Euro bylo nejdříve zavedeno v bezhotovostní formě, během tříletého tzv. přechodného období bylo používáno společně s původními národními měnami. V hotovostní podobě je euro v oběhu od 1. ledna 2002.

²⁰ Belgie, Finsko, Francie, Irsko, Itálie, Lucembursko, Německo, Nizozemsko, Portugalsko, Rakousko a Španělsko.

²¹ Zavedení probíhalo vždy k 1. lednu: Řecko (2001), Kypr, Malta (2008), Slovinsko (2007, Slovensko (2009) a Estonsko (2011).

(HMU) tak není plně začleněno (nepřijalo euro) jedenáct členských států EU²². Oblast zahrnující členské státy EU, ve kterých je měnou euro a provádí se v nich jednotná měnová politika, se označuje jako eurozóna. Měnovou politiku v této oblasti provádí Evropská centrální banka spolu s národními centrálními bankami, které tak tvoří Evropský systém centrálních bank.

Svým vstupem do Evropské unie se ČR také zavázala přijmout společnou měnu euro a v tuto chvíli má dočasnou výjimku přijetí eura. Termín přijetí je však výlučně v její pravomoci a závisí na její připravenosti. Termín určí vláda, v minulosti byl již několikrát posouván a v současné době není stanoven. Otázka, jestli euro přijmout ano, nebo ne, není tedy správná. Euro přijmout musíme, otázku bychom tedy měli pozměnit do znění. Kdy Česká republika přijme euro?

6.1 MAASTRICHTSKÁ KRITÉRIA A JEJICH PLNĚNÍ

Přijetí eura ovšem není krátkodobou záležitostí. Každá členská země EU, která chce euro přijmout, musí splnit tzv. **maastrichtská neboli konvergenční kritéria**²³, ta můžeme najít ve Smlouvě o fungování Evropské unie, Protokolu o konvergenčních kritériích a Protokolu o postupu při nadměrném schodku. Možná podmínky znáte, ale není na škodu si je připomenout:

- cenová stabilita – míra inflace se musí pohybovat v rozmezí $\pm 1,5$ procentního bodu vzhledem k referenční hodnotě, která je průměrem tří zemí s nejnižší inflací;
- sblížování úrokových sazeb – úrokové sazby 10 letých vládních dluhopisů nepřesahují o více než 2 procentní body úrokovou sazbu tří zemí s nejnižší inflací;
- deficit veřejných financí²⁴ – do 3 % v poměru k HDP;
- veřejný dluh²⁵ – do 60 % v poměru k HDP;
- stabilita měnového kurzu – znamená, že měnový kurz členského státu se musí minimálně po dobu 2 let pohybovat vzhledem ke stanovené hodnotě ± 15 %.

Jak je na tom ČR s plněním zmíněných kritérií si hned povíme. Hodnocení ČR v plnění těchto podmínek najdeme v dokumentu „Vyhodnocení plnění maastrichtských konvergenčních kritérií a stupně ekonomické sladění ČR s eurozónou“, který je vypracován společně Českou národní bankou a Ministerstvem financí ČR. Tento dokument popisuje, jak ČR plní a v nejbližších letech bude plnit podmínky přijetí eura a jaký je vývoj ekonomické sladění českého hospodářství s eurozónou, tzn. odvětvová struktura, podobný cyklický vývoj, synchronizace ekonomických šoků, pružnost trhu práce, pružnost trhu produktů apod. První podmínky (konvergenční) jsou také často označovány jako kritéria nominální konvergence, zatímco druhá jako kritéria reálné konvergence.

Tabulka 15 ukazuje plnění/neplnění kritérií nominální konvergence. Jak je z prvních tří řádků tabulky zřejmé, kritérium cenové stability nebylo plněno pouze v srpnu 2012, ČR nemá s tímto kritériem dlouhodobě žádné problémy. V případě deficitu veřejných financí je situace opačná a ČR tuto podmínku spíše neplní. Ve sledovaném období se jí daří výhledově dostat

²² Dánsko a Spojené království mají trvalou výjimku z členství v eurozóně.

²³ Neplést si s tzv. kodaňskými kritérii, která byla stanovena pro přijetí země do Evropské unie.

²⁴ Deficit veřejných financí je širším pojmem oproti deficitu státního rozpočtu, navíc zahrnuje rozpočty obcí, krajů a dalších institucí veřejného sektoru. Co vše do veřejného sektoru patří je dáno jednotnou metodikou: Evropský systém národních účtů (ESA1995) z důvodu jednotnosti a srovnatelnosti údajů zemí EU.

²⁵ Veřejný dluh je širším pojmem v porovnání se státním dluhem a zahrnuje navíc dluhy ostatních institucí veřejného sektoru.

pod úroveň 3 % k HDP a v roce 2013 a následujících. Kritérium veřejné dluhu ČR sice od počátku plní, ale je nutné dávat si pozor na jeho nárůst, o kterém jsme mluvili v předchozí části. Výhledově se daří tempo nárůstu dluhu snižovat, což pomáhá stabilizaci veřejných financí. V oblasti dlouhodobých úrokových sazeb ČR také plní dlouhodobě (poslední 3 řádky tabulky). Poslední kritérium stability měnového kurzu ČR oficiálně neplní, protože není přihlášen do potřebného Mechanismu směnných kurzů II.

Tabulka č. 15: Plnění maastrichtských kritérií ČR (%)

Ukazatel\Rok	2009	2010	2011	8/2012	2012	2013
Průměr 3 zemí s nejnižší inflací	0,0	0,9	1,6	1,5	1,2	1,2
Hodnota kritéria	1,5	2,4	3,1	3,0	2,7	2,7
Míra inflace ČR	0,6	1,2	2,1	3,4	3,5	2,3
Deficit veřejných financí ČR	5,8	4,8	3,3	-	5,0	2,9
Veřejný dluh ČR	34,2	37,8	40,8	-	45,5	47,6
Průměr 3 zemí s nejnižší inflací	3,9	4,0	3,3	2,1	1,8	2,5
Hodnota kritéria	5,9	6,0	5,3	4,1	3,8	4,5
Úrokové sazby ČR	4,8	4,2	3,7	3,2	3,4	3,5

Zdroj:

http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/menova_politika/strategie_dokumenty/download/maastricht_vyhodnoceni_2012.pdf [vid. dne 17. 9. 2013]

Další podrobnější informace o ekonomické sladěnosti je možno nalézt v dokumentu „Analýza stupně ekonomické sladěnosti České republiky s eurozónou“, který vypracovává Česká národní banka vždy v prosinci daného roku nebo v Konvergenčním programu České republiky, který zahrnuje makroekonomický vývoj a hodnotí kritéria veřejných financí, a je vypracováván Ministerstvem financí ČR dvakrát ročně v dubnu a říjnu.

6.2 PŘIJETÍ EURA, VÝHODY A NEVÝHODY SPOLEČNÉ MĚNY

Přechod na novou měnu (euro) je proces složitý a zdlouhavý. Kromě termínu ukončení procesu je nutné také stanovit kroky, jak se bude postupovat. Technické a organizační záležitosti přechodu řeší Národní plán zavedení eura v České republice. Národní plán také stanovuje několik důležitých principů:

- právní jistoty – všechny uzavřené smlouvy (např. hypoteční, nájemní atd.) v českých korunách zůstávají nadále platné;
- ochrany spotřebitele – zavedení eura nesmí být zneužito k neopodstatněnému zvyšování cen. Hlavním nástrojem je povinnost uvádět ceny v českých korunách i eurech;

- minimalizace nákladů – způsob přechodu musí být ohleduplný k výdajům jak občanů a firem, tak i orgánů veřejné správy. Každý subjekt si bude muset náklady spojené se zavedením eura hradit z vlastních zdrojů.

Výhody přijetí eura můžeme rozdělit do tří oblastí, podle toho, které skupiny se týká²⁶:

- výhody pro občany:
 - pohodlnější a levnější cestování – není nutné na cestě do zahraničí měnit peníze, což přináší i časové a finanční úspory při hledání „nejlepší“ směnárně, zároveň odpadnou otázky: „Co s neutracenými eury?“ „Směnit je zpět na české koruny?“
 - stabilnější a snadno porovnatelné ceny – vzhledem k tomu, že budeme znát ceny v eurech z našich obchodů, budeme se snadněji orientovat v obchodech v zahraničí;
 - levnější půjčky – z důvodu sledování nízké inflace Evropskou centrální bankou;
- výhody pro podnikatele a firmy:
 - odstranění kurzového rizika – subjekty musí ve svém finančním plánování a rozhodování zvažovat dopady změn měnového kurzu. Proti kurzovému riziku je možné se zajistit, nicméně náklady nejsou zanedbatelné;
 - snížení transakčních nákladů – subjekt při obchodování se zahraničním partnerem často řeší otázku, používat k provádění transakcí korunový (a platit tak pokaždé za konverzi měn), nebo použít raději devizový účet (který je dražší)?
 - nižší úrokové sazby – Evropská centrální banka (stejně jako Česká národní banka) usiluje hlavně o cenovou stabilitu, která se následně odráží v nízkých úrokových sazbách, které tak mohou podporovat nové investice a následně hospodářský růst;
- makroekonomické výhoda:
 - spolurozhodování o měnové politice eurozóny;
 - tlak na rozpočtovou kázeň;
 - ochrana před krizí měnového kurzu.

Nevýhody a rizika přijetí eura:

- jednorázové náklady na zavedení eura – jak už bylo řečeno výše, každý subjekt si bude náklady spojené s přechodem hradit z vlastních zdrojů, náklady se týkají – přecenění zboží, vydání nových katalogů, úpravy informačních systémů, školení zaměstnanců atd.;
- ztráta samostatné měnové politiky – s přechodem na euro zanikne pravomoc České národní banky provádět vlastní měnovou politiku, která vyhovuje podmínkám české ekonomiky. Nově bude určována Evropskou centrální bankou podle potřeb eurozóny jako celku;
- riziko vnímané inflace (nárůstu cen) – údaje o inflaci to sice nepotvrzují, ale po zavedení eura došlo ke zvýšení cen některých položek (zejména služeb), naopak jinde došlo ke snížení;
- zastaralost maastrichtských kritérií – poškozují reálnou konvergenci tím, že např. neberou v úvahu různé průběhy cyklů.
- těžké peněžky z množství euro mincí a centů.

²⁶ Část věnovaná výhodám a nevýhodám přijetí eura je vypracována na základě informací serverů Euroskop a Zavedení eura, který je provozován Ministerstvem financí ČR. Pokud byste měli zájem se více o euru dozvědět stačí se podívat na: www.zavedenieura.cz.

Tímto končí naše povídání o euru, doufám, že jste našli odpovědi na otázky, které Vás zajímají.

Otázky k zamyšlení:
1) Víte, kdy se konalo poslední rozšíření Evropské unie a jaký stát byl přijat?
2) Které členské státy Evropské unie mimo Českou republiku ještě nepřijaly euro?
3) Ponechali byste eurozónu ve stávajícím složení, nebo byste některé členy vyloučili?
4) Jaký je Váš názor na přijetí eura. Pokud jste pro ANO, jaký okamžik vidíte jako nejvhodnější pro českou ekonomiku.
5) Myslíte si, že současný průměrný kurz eura je pro českou ekonomiku vhodný?

ZÁVĚR

Předkládaná opora si za hlavní cíl kladla získání přehledu o základních makroekonomických agregátech, které byly demonstrovány na příkladu České republiky a jejího hospodářství. Dalším cílem bylo také správné pochopení daných údajů a jejich následná interpretace.

Prezentovanými veličinami byly hrubý domácí produkt, jako představitel ekonomické síly země. Seznámili jsme se metodami jeho zjištění, jak se vyvíjel v čase, prezentovali jsme si také ekonomickou úroveň a provedli srovnání s vybranými zeměmi.

Dalším prezentovaným ukazatelem byla inflace, opět jsme se podívali, jak se tento ukazatel zjišťuje, jaké jsou její příčiny a která inflace je ta správná, pokud ji potřebujeme použít k určitému účelu.

Čtvrtou oblastí byla nezaměstnanost. Přiblížili jsme si tento ekonomický termín, řekli jsme si, kdo je to nezaměstnaný, jaké máme druhy nezaměstnanosti a na příkladu české ekonomiky si demonstrovali obecnou míru nezaměstnanosti, míru dlouhodobé nezaměstnanosti a míru zaměstnanosti. Byl zmíněn nový ukazatel, který se používá od roku 2013, jedná se o podíl nezaměstnaných osob.

V páté části jsme hovořili o oblasti státních financí, zaměřili jsme naši pozornost na státní rozpočet jakožto nejdůležitější peněžní fond v české ekonomice. Pověděli jsme si něco o jeho zdrojích (příjmech) a užití (výdajích). Častým jevem České republiky stejně tak jako řady vyspělých ekonomik je deficitní financování státního rozpočtu. Pověděli jsme si, jak je možné tuto situaci řešit, jakým způsobem ji řeší ČR a jaká nebezpečí z toho mohou pro českou ekonomiku vyplývat.

Poslední část se zabývala zajímavou otázkou – přijetí eura českou ekonomikou. Diskutovány byly podmínky, které musí ČR splnit, jak je naplňuje. Závěr této části byl zaměřen na oblast výhod a nevýhod přechodu na společnou měnu euro.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] Aktuálně.cz. *Vládní reformy 2012 a 2013 – přehled*. [online]. [vid. 18.9.2013]. Dostupné z: <http://wiki.aktualne.centrum.cz/finance/vladni-reformy-2012-a-2013-prehled/>.
- [2] Česká národní banka. *10 let cílování inflace 1998-2007*. [online]. [vid. 7.8.2013]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/o_cnb/publikace/download/10_let_inflacni_cileni_cz.pdf.
- [3] Česká národní banka. *Analýza stupně ekonomické sladěnosti České republiky s eurozónou*. [online]. [vid. 17.9.2013]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/menova_politika/strategicke_dokumenty/download/analyzy_sladenosti_2012.pdf.
- [4] Česká národní banka. *Měnová politika*. [online]. [vid. 9.8.2013]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cs/menova_politika/.
- [5] Česká národní banka. *Vyhodnocení plnění maastrichtských konvergenčních kritérií a stupně ekonomické sladěnosti ČR s eurozónou*. [online]. [vid. 17.9.2013]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/menova_politika/strategicke_dokumenty/download/maastricht_vyhodnoceni_2012.pdf.
- [6] Český statistický úřad. *Česká republika v číslech 2012*. [online]. [vid. 16.7.2013]. Dostupné z: <http://www.czso.cz/csu/2012ediciplan.nsf/p/1409-12>.
- [7] Český statistický úřad. *Česká republika od roku 1989 v číslech*. [online]. [vid. 7.8.2013]. Dostupné z: http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/cr_od_roku_1989#05.
- [8] Český statistický úřad. *Klasifikace postavení v zaměstnání (CZ-ICSE)*. [online]. [vid. 8.8.2013]. Dostupné z: http://www.czso.cz/csu/klasifik.nsf/i/klasifikace_postaveni_v_zamestnani_%28cz_ics_e%29.
- [9] Český statistický úřad. *Klasifikace územních statistických jednotek (CZ-NUTS) – 2011*. [online]. [vid. 17.7.2013]. Dostupné z: http://www.czso.cz/csu/klasifik.nsf/i/klasifikace_uzemnich_statistickykh_jednotek_%28cz_nuts%29_2011.
- [10] DORNBUSCH, R., FISCHER, S. *Makroekonomie*. Praha: SPN a Nadace Economics, 1994. ISBN 80-04-25556-6.
- [11] Euroskop. *Euro v ČR*. [online]. [vid. 17.9.2013]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/786/sekce/euro-v-cr/>.
- [12] Evropská centrální banka. *Konvergenční zpráva: červen 2013*. [online]. [vid. 12.9.2013]. Dostupné z: <http://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/conrep/cr201306cs.pdf>.
- [13] HRONOVÁ, S., FISCHER, J., HINDLS, R., SIXTA, J. *Národní účetnictví: Nástroj popisu globální ekonomiky*. Praha: C.H.Beck, 2009. ISBN 978-80-7400-153-6.
- [14] KOTLÁN, I. a kol. *Aplikovaná hospodářská politika*. Ostrava: Sokrates, 2001. ISBN 80-86572-01-3.
- [15] Ministerstvo financí ČR. *Konvergenční program České republiky: duben 2013*. [online]. [vid. 17.9.2013]. Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cs/zahranicni-sektor/prognozy/konvergenčni-program/2013/konvergenčni-program-cr-duben-2013-11843>.
- [16] Ministerstvo financí ČR. *Státní závěrečné účty 2000-2011*. [online]. [vid. 10.9.2013]. Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/monitoring/plneni-statniho-rozpocetu>.

- [17] Státní fond dopravní infrastruktury. *Obecné informace*. [online]. [vid. 12.9.2013]. Dostupné z: <http://www.sfdi.cz>
- [18] TULEJA, P. *Analýza pro ekonomy*. Brno: ComputerPress, 2007. ISBN 978-80-251-1801-6.
- [19] Zavedení eura. *Euro a Česká republika*. [online]. [vid. 17.9.2013]. Dostupné z: http://www.zavedenieura.cz/cps/rde/xchg/euro/xsl/cr_euro.html.

PŘÍLOHY

PŘÍLOHA 1 – Výdaje státního rozpočtu

PŘÍLOHA 2 – Příjmy státního rozpočtu

PŘÍLOHA 3 - Schéma rozdělení rozpočtového určení daní v letech 2013-2015

Příloha 1 – Výdaje státního rozpočtu

	Skutečnost 2010	Státní rozpočet 2011		Skutečnost 2011	% plnění	Index 2011/2010	Rozdil 2011-2010
		schvázený	po změnách				
	1	2	3	4	5=(4:3)	6=(4:1)	7=(4-1)
VÝDAJE celkem	1 156 793	1 190 701	1 210 010	1 155 526	95,5	99,9	-1 267
BĚŽNÉ VÝDAJE	1 026 569	1 086 197	1 084 434	1 036 654	95,6	101,0	10 085
Výdaje na platy, ostatní platby za provedenou práci a pojistné	97 679	89 716	90 446	89 618	99,1	91,7	-8 060
z toho: platy	67 883	61 521	61 721	61 560	99,7	90,7	-6 323
ostatní platby za provedenou práci	5 521	5 756	6 158	5 755	93,5	104,2	235
povinné pojistné placené zaměstnavatelem	24 275	22 421	22 542	22 276	98,8	91,9	-1 974
Neinvestiční nákupy a související výdaje	118 646	147 516	145 997	123 384	84,5	104,0	4 738
v tom: nákup materiálů	9 626	6 666	7 635	7 440	97,4	77,3	-2 186
stroje a ostatní finanční výdaje	48 786	73 006	71 898	55 676	77,4	114,1	6 889
nákup vody, paliv a energie	5 749	5 235	5 393	5 491	101,8	95,5	-238
nákup služeb	32 193	36 443	34 424	30 462	88,5	94,6	-1 733
ostatní nákupy	9 286	7 173	7 785	7 749	99,5	83,4	-1 537
z toho: opravy a udržování	6 595	4 427	5 175	5 288	102,2	80,2	-1 307
cestovné (tuzemské a zahraniční)	1 220	1 104	1 218	1 081	88,8	88,7	-238
poskytnuté zálohy, jistiny, srážky a vládní úvěry	4 744	11 444	11 441	9 728	85,0	205,0	4 983
výdaje související s neinv. nákupy, příspěvky, náhrady a věcné dary	8 260	7 548	7 419	6 838	92,2	82,8	-1 421
Neinvestiční transfery soukr. osobním subjektům	42 662	47 168	50 531	47 160	93,3	110,5	4 498
z toho: neinv. transfery podnikatelským subjektům	28 101	37 833	37 689	33 263	88,3	118,4	5 162
neinv. transfery neziskovým apod. org.	10 332	6 584	9 919	10 453	105,4	101,2	121
z toho: občanským sdružením	4 146	2 273	3 923	4 247	108,3	102,5	102
Neinvestiční transfery veřejným rozpočtům střední úrovně	89 769	95 845	91 835	82 429	89,8	91,8	-7 340
z toho: státním fondům	36 880	42 556	38 537	29 544	76,7	80,1	-7 336
fondům sociálního a veřejného zdraví, pojistitelským	52 714	53 013	53 013	52 733	99,5	100,0	20
Neinvestiční transfery veřejným rozpočtům územní úrovně	132 399	126 209	133 529	132 289	99,1	99,9	-110
z toho: obcím	54 094	47 105	50 656	51 333	101,3	94,9	-2 761
krajům	76 964	76 760	80 607	80 106	99,4	104,1	3 142
regionálním radám soudržnosti	1 308	2 343	2 238	817	36,5	62,5	-491
Neinvestiční transfery příspěvkovým apod. org.	57 181	52 774	57 513	57 204	99,5	100,0	23
Převody vlastním fondům	1 419	646	652	649	99,7	45,8	-770
Neinvestiční transfery obyvatelstvu	450 426	468 584	466 392	462 256	99,1	102,6	11 830
z toho: sociální dávky	430 907	446 467	445 747	444 069	99,6	103,1	13 162
z toho: dávky důchodového pojištění	346 213	363 970	368 089	368 069	100,0	106,3	21 856
dávky státní sociální podpory	40 880	38 253	36 360	36 094	99,3	88,3	-4 786
dávky nemocenského pojištění	22 996	21 927	22 079	21 734	98,4	94,5	-1 262
podpory v nezaměstnanosti	13 355	14 300	11 157	10 316	92,5	77,2	-3 039
Neinvestiční transfery do zahraničí	35 215	38 094	39 639	39 388	99,4	111,8	4 172
z toho: odvozy a příspěvky do rozpočtu EU	32 309	35 250	36 350	36 327	99,9	112,4	4 018
Neinvestiční přijaté prostředky	0	1 800	1 877	77	4,1	91 892,9	77
Ostatní neinvestiční výdaje *)	1 174	17 845	6 025	2 200	36,5	187,4	1 027
KAPITÁLOVÉ VÝDAJE	130 224	104 504	125 575	118 872	94,7	91,3	-11 352
z toho: investiční nákupy a související výdaje	14 620	12 623	14 128	13 590	96,2	93,0	-1 029
inv. transfery podnikatelským subjektům	10 365	4 836	13 491	15 192	112,6	146,6	4 827
inv. transfery státním fondům	48 131	28 084	36 081	39 641	109,9	82,4	-8 491
inv. transfery veřejným rozpočtům územní úrovně	39 572	31 007	37 787	29 351	77,7	74,2	-10 221
inv. transfery příspěvkovým organizacím	14 734	11 632	17 690	17 877	101,1	121,3	3 142

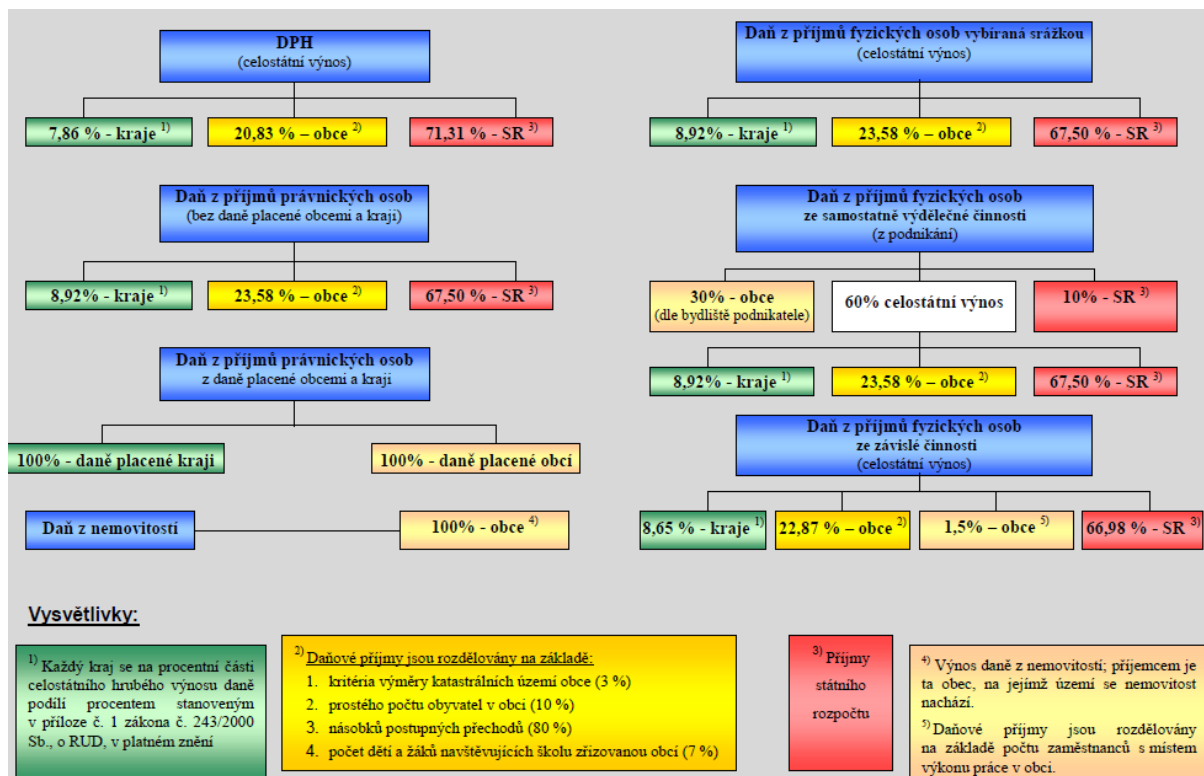
Zdroj: <http://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/monitoring/plneni-statniho-rozpocetu/2011/statni-zaverecny-ucet-za-rok-2011-2068> [vid. dne 13. 9. 2013]

Příloha 2 – Příjmy státního rozpočtu

UKAZATEL	Skutečnost 2010	Rozpočet 2011		Skutečnost 2011	% Plnění (4:3)	Rozdíl (4-3)	Index 2011/2010 (4:1)
		Schválený rozpočet*)	Rozpočet po změnách				
	1	2	3	4	5	6	7
Daňové příjmy (daně, poplatky, pojistné)	863,86	916,45	916,45	890,25	97,1	-26,2	103,1
<i>Příjmy z daní a poplatků</i>	<i>508,02</i>	<i>543,16</i>	<i>543,16</i>	<i>523,43</i>	<i>96,4</i>	<i>-19,7</i>	<i>103,0</i>
<i>Daň z příjmů fyzických osob (DPFO)</i>	<i>87,49</i>	<i>101,50</i>	<i>101,50</i>	<i>90,61</i>	<i>89,3</i>	<i>-10,9</i>	<i>103,6</i>
<i>v tom: DPFO ze závislé činnosti a z funkčních požitků</i>	<i>76,25</i>	<i>82,60</i>	<i>82,60</i>	<i>81,39</i>	<i>98,5</i>	<i>-1,2</i>	<i>106,7</i>
<i>DPFO ze samostatné výdělečné činnosti</i>	<i>4,14</i>	<i>5,40</i>	<i>5,40</i>	<i>1,52</i>	<i>28,2</i>	<i>-3,9</i>	<i>36,8</i>
<i>DPFO z kapitálových výnosů</i>	<i>7,10</i>	<i>13,50</i>	<i>13,50</i>	<i>7,70</i>	<i>57,1</i>	<i>-5,8</i>	<i>108,5</i>
<i>Daň z příjmů právnických osob (DPP)</i>	<i>86,30</i>	<i>84,00</i>	<i>84,00</i>	<i>82,30</i>	<i>98,0</i>	<i>-1,7</i>	<i>95,4</i>
<i>Obecné vnitř. daně ze zboží a služeb v tuzemsku (DPH)</i>	<i>187,82</i>	<i>195,10</i>	<i>195,10</i>	<i>191,89</i>	<i>98,4</i>	<i>-3,2</i>	<i>102,2</i>
<i>Zvláštní daně a poplatky ze zboží a služeb v tuzemsku (**)</i>	<i>130,86</i>	<i>140,80</i>	<i>140,80</i>	<i>139,21</i>	<i>98,9</i>	<i>-1,6</i>	<i>106,4</i>
<i>z toho: odvod z elektřiny ze slunečního záření</i>	<i>x</i>	<i>4,20</i>	<i>4,20</i>	<i>5,94</i>	<i>141,4</i>	<i>1,7</i>	<i>x</i>
<i>Poplatky a odvody v oblasti životního prostředí</i>	<i>1,43</i>	<i>3,11</i>	<i>3,11</i>	<i>1,46</i>	<i>46,9</i>	<i>-1,7</i>	<i>101,9</i>
<i>z toho: Poplatky za uložení odpadů (kapitola OSFA)</i>	<i>1,42</i>	<i>1,40</i>	<i>1,40</i>	<i>1,41</i>	<i>100,6</i>	<i>0,0</i>	<i>99,5</i>
<i>Odvody za odněté půdy ze zemědělského půdního fondu</i>	<i>x</i>	<i>1,70</i>	<i>1,70</i>	<i>0,04</i>	<i>2,1</i>	<i>-1,7</i>	<i>x</i>
<i>Správní poplatky</i>	<i>2,51</i>	<i>2,35</i>	<i>2,35</i>	<i>2,42</i>	<i>103,0</i>	<i>0,1</i>	<i>96,5</i>
<i>Daně z mezinář. obchodu a transakcí (clo)</i>	<i>1,66</i>	<i>1,20</i>	<i>1,20</i>	<i>1,73</i>	<i>143,9</i>	<i>0,5</i>	<i>104,0</i>
<i>Daně z majetkových a kapitál. převodů</i>	<i>7,68</i>	<i>13,00</i>	<i>13,00</i>	<i>11,72</i>	<i>90,1</i>	<i>-1,3</i>	<i>152,6</i>
<i>Ostatní daňové příjmy (**)</i>	<i>2,27</i>	<i>2,10</i>	<i>2,10</i>	<i>2,09</i>	<i>99,5</i>	<i>0,0</i>	<i>92,0</i>
<i>Pojistné na soc. zabezpečení, příspěvek na státní politiku zaměstnanosti</i>	<i>355,84</i>	<i>373,29</i>	<i>373,29</i>	<i>366,82</i>	<i>98,3</i>	<i>-6,5</i>	<i>103,1</i>
<i>z toho: Pojistné na důchodové pojištění</i>	<i>317,77</i>	<i>331,81</i>	<i>331,81</i>	<i>327,88</i>	<i>98,8</i>	<i>-3,9</i>	<i>103,2</i>
Nedaňové příjmy celkem	30,02	17,61	18,19	25,95	142,7	7,8	86,4
<i>Příjmy z vlastní činnosti a odvody přebytků</i>	<i>21,46</i>	<i>11,21</i>	<i>11,77</i>	<i>18,44</i>	<i>156,7</i>	<i>6,7</i>	<i>85,9</i>
<i>z toho: Odvody přebytků organizací s přímým vztahem</i>	<i>2,55</i>	<i>1,64</i>	<i>1,74</i>	<i>2,33</i>	<i>133,9</i>	<i>0,6</i>	<i>91,2</i>
<i>Příjmy z vlastní činnosti</i>	<i>2,51</i>	<i>1,98</i>	<i>1,97</i>	<i>2,32</i>	<i>117,7</i>	<i>0,3</i>	<i>92,4</i>
<i>Výnosy z finančního majetku</i>	<i>14,83</i>	<i>6,59</i>	<i>6,59</i>	<i>12,05</i>	<i>182,9</i>	<i>5,5</i>	<i>81,3</i>
<i>Soudní poplatky</i>	<i>0,94</i>	<i>0,58</i>	<i>1,07</i>	<i>1,15</i>	<i>107,4</i>	<i>0,1</i>	<i>122,1</i>
<i>Přijaté sankční platby a vratky transferů</i>	<i>3,59</i>	<i>1,53</i>	<i>1,58</i>	<i>3,30</i>	<i>208,4</i>	<i>1,7</i>	<i>91,9</i>
<i>Příjmy z prodeje nekap.majetku a ost nedaň. příjmy</i>	<i>3,43</i>	<i>2,27</i>	<i>2,23</i>	<i>3,23</i>	<i>144,8</i>	<i>1,0</i>	<i>94,1</i>
<i>z toho: Dobrovolné pojistné</i>	<i>0,67</i>	<i>0,45</i>	<i>0,45</i>	<i>0,45</i>	<i>98,9</i>	<i>0,0</i>	<i>66,6</i>
<i>Přijaté splátky půjčených prostředků</i>	<i>1,53</i>	<i>2,60</i>	<i>2,60</i>	<i>0,97</i>	<i>37,4</i>	<i>-1,6</i>	<i>63,7</i>
<i>z toho: Splátky půjčených prostředků od podnikatel. subjektů</i>	<i>1,17</i>	<i>2,25</i>	<i>2,25</i>	<i>0,65</i>	<i>29,0</i>	<i>-1,6</i>	<i>55,8</i>
<i>Splátky půjčených prostředků ze zahraničí (z vládních úvěrů)</i>	<i>0,20</i>	<i>0,11</i>	<i>0,11</i>	<i>0,12</i>	<i>112,2</i>	<i>0,0</i>	<i>61,6</i>
<i>Splátky půjčených prostředků od veřej. rozpočtů územ. úrovně</i>	<i>0,14</i>	<i>0,12</i>	<i>0,12</i>	<i>0,08</i>	<i>62,7</i>	<i>0,0</i>	<i>54,8</i>
Kapitálové příjmy celkem	2,72	2,51	1,93	2,31	119,5	0,4	84,9
Přijaté transfery celkem	103,78	119,13	138,25	94,25	68,2	-44,0	90,8
<i>v tom: Neinvestiční přijaté transfery</i>	<i>42,16</i>	<i>53,98</i>	<i>61,74</i>	<i>45,19</i>	<i>73,2</i>	<i>-16,6</i>	<i>107,2</i>
<i>z toho: Neinvestiční transfery přijaté od EU</i>	<i>26,81</i>	<i>36,41</i>	<i>36,18</i>	<i>27,16</i>	<i>75,1</i>	<i>-9,0</i>	<i>101,3</i>
<i>Neinv. přijaté transfery od veřej. rozpočtů územ. úrovně</i>	<i>14,33</i>	<i>17,48</i>	<i>25,47</i>	<i>16,31</i>	<i>64,0</i>	<i>-9,2</i>	<i>113,9</i>
<i>Převody z vlastních fondů</i>	<i>0,89</i>	<i>0,00</i>	<i>0,00</i>	<i>1,48</i>	<i>x</i>	<i>1,5</i>	<i>166,2</i>
<i>Investiční přijaté transfery</i>	<i>61,62</i>	<i>65,15</i>	<i>76,51</i>	<i>49,06</i>	<i>64,1</i>	<i>-27,5</i>	<i>79,6</i>
<i>z toho: Investiční převody z Národního fondu</i>	<i>58,79</i>	<i>63,65</i>	<i>75,20</i>	<i>47,22</i>	<i>62,8</i>	<i>-28,0</i>	<i>80,3</i>
PŘÍJMY STÁTNÍHO ROZPOČTU CELKEM	1 000,38	1 055,70	1 074,83	1 012,76	94,2	-62,1	101,2

Zdroj: <http://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/monitoring/plneni-statniho-rozpocetu/2011/statni-zaverecny-ucet-za-rok-2011-2068> [vid. dne 13. 9. 2013]

Příloha 3 – Schéma rozdělení rozpočtového určení daní v letech 2013-2015 (bez SFDI, poplatků a pokut)

Zdroj: www.mfcr.cz/assets/cs/media/Schemata_2013_Schema-rozdeleni-rozpocetoveho-urceni-dani-RUD-v-letech-2013-az-2015.pdf [vid. dne 14. 9. 2013]